

TITO

Kirjoittanut ERNEST SETON-TOMPSON

N:o 7

MAILTA JA MERILTÄ

25 p:niä

SEIKKAILUJA · KERTOMUKSIA · KUVAUKSIA NUORISOLLE

✿✿✿ Toimittanut TEUVO PAKKALA ✿✿✿

Kustannusosakeyhtiö Otava · Helsingissä

MAILTA JA MERILTÄ 7.

TITO

KERTOMUS AROSUDESTA

KIRJOITTANUT

ERNEST SETON-TOMPSON

Sadepisara voi muuttaa salaman suunnan, hius saada aikaan valtakunnan häviön, samoinkuin kerran hämähäkin verkko oli syynä siihen, että Skotlannin kohtalot saivat uuden käänteän. Ja jos ei olisi ollut muuatta pientä liuskakiveä, niin ei luultavasti Titollakaan olisi ollut sitä elämäntarinaa, josta nyt aijon kertoa.

Tämä liuskakivi oli pyöränraiteessa Dakotan aavikolla. Eräänä kuumana pimeänä yönä se takertui hevosen kavioon, jolla ratsasti juopunut karjapaimen. Niinkuin tapansa oli laskeutui paimen hevosesensa selästä tarkastamaan, miksi hänen ratsunsa ontui. Mutta ohjaket heitti hän hevosen kaulalle sen sijaan, että olisi pitänyt ne kädessään. Silloinpa hevonen, käyttäen hyväkseen tätä ratsastajan erehdystä, juoksi pimeässä tiehensä. Paimenelle selveni, että hän oli jalan, ja hän piilouttui eräeseen kuoppaan puhvelipensaiden suojaan ja nukkui sikeästi kuin humaltunut ainakin.

Kun aikaisen kesäauringon kultaiset säteet hyppelivät omituisennäköisillä aron vuorilla huipulta huipulle, niin vanha arosusi juosta hölkötteli Garnerscreekillä. Sillä oli suussaan pieni kanini aamiaiseksi perheelleen.

Hurjaa sotaa olivat jo kauan käyneet keskenään arosudet ja karjapaimenet. Ansat, pyssyt, myrkky ja koirat olivat jo saaneet susien lukumäärän melkein mitättömiin, ja senvuoksi harvat eloonjääneet olivat oppineet kokemuksesta, miten välttämätöntä oli olla varuillaan joka askeleella. Mutta ihmiset osottautuivat niin kekseliäiksi hävityssodassaan, että susien joukko yhä vain hupeni.

Pian hylkäsi vanha naarassusi tutun polkunsa, sillä hänenlaiselle eläimelle ovat kaikki ihmisten hommat vaarallisia. Se asteli

ensin matalaa maaselännettä pitkin, sitten poikki pienehkön notkon, missä kasvoi muutamia puhvelipensaita, ja nuuskittuaan tarkoin jo hyvin vanhoja ihmisten jälkiä, meni se toisen läheisen selänteeseen yli. Tämän aurinkoisella rinteellä oli hänen poikastensa asuinpaikka. Vieläkin kerran teki se varovaisesti mutkan, vilkuili joka taholle ja nuuski ilmaa. Mutta kun se ei huomannut vähintäkään vaaran merkkiä, niin juoksi se rinnettä alas luolansa suulle ja päästi matalan ulvonnan. Heti tuli luolasta esille joukko pieniä arosusia heitellen hullunkurisia kuperkeikkoja toistensa päällitse. Sitten hyökkäsivät ne hiljaa haukhdellen ja ulisten äidin valmistaman juhla-aterian kimppuun. Ne vuoroin hotkivat lihaa, vuoroin tapelivat, mutta äiti se vain katseli lapsiaan ja iloitsi heidän reip-paasta kisailustaan.

Auringon noustessa oli karjapaimen, Susi-Jaakko, herännyt kylmästä unestaan ja katseli paraillaan selänteen taakse häipyvää naarassutta. Heti kun se oli hävinnyt näkyvistä, ponnahti hän pystyyn ja meni läheisimpään selänteen kolkkiaan, missä hän omin silmin näki tuon perheaamiaisen hurmaavan näytelmän. Se tapahtui parin metrin päässä hänestä, ilman että näyttelijöillä oli aavistustakaan vaarasta.

Mutta hänessä ei tämä näky herättänyt muuta mieleen kuin ajatuksen siitä palkkiosta, joka oli luvattu jokaisesta kaadetusta arosudesta. Hän veti esille komean revolverinsa, tähtäsi äitiä, joka juuri hyväili erästä aterioinutta poikastaan, ja ampui tämän kuoliaaksi paikalle, vaikka hänen kätensä vielä vähän vapisi humalasta.

Säikähtyneet poikaset pakenivat luolaan. Ja Jaakko, joka ampui toisella kertaa ohi, riensi paikalle, tukki luolan suun kivillä ja lähti astumaan jalan lähintä taloa kohti, kiroillen uskotonta hevostaan. Hänen seitsemän vankiaan sillä aikaa vikisi ja ulisi yhteen kasaantuneina luolan perukassa.

Iltapäivällä Jaakko palasi hevosellaan vehkeineen luolalle. Poikaset olivat olleet koko päivän pimeässä kolossa yhteen lyyhistyneinä. Ne ihmettelivät, ettei heidän äitinsä tullut heitä ruokki-maan, ja että oli niin pimeä ja että kaikki oli niin toisenlaista. Mutta myöhään iltpäivällä he kuulivat jotakin luolan suulta. Äkkiä pilkisti päivänvalo sisään. Silloin juoksi jo pari heistä äitiänsä vastaan. Mutta äitiä ei siellä ollut, vaan kaksi suurta vaarallisen näköistä pitkää eläintä, jotka alkoivat kaivautua heidän luolaansa.

Hetken perästä tulivat nuo molemmat luolan perukkaan asti ja iskivät täällä kiinni tuuheakarvasiin, kirkassilmäisiin poika-siin, jotka olivat ahtautuneet keräksi äärimmäiseen perukkaan. Heidän viattomat, lapselliset kasvonsa eivät tehneet mitään vaiku-tusta julmaan viholliseen. Yksi poikanen toisensa perästä tempasti esille — kova isku vain, ja värähtelevä vastustuskyvytön pallero viskattiin säkkiin vietäväksi lähimmäiselle viranomaiselle, joka oli oikeutettu maksamaan susista tapporahan.

Jo näin nuorinakin osottivat pennut erilaisia luonteitaan. Pari niistä vinkui, toiset ulvoivat, kun niitä kiskottiin esille. Jotkut yrittivät puremaan. Muuan oli ennen muita huomannut vaaran, ryöminyt takaisin ja oli siksi pennuista alinna. Kylmäverisesti ja sääliittä tapettiin toiset vuoronsa mukaan, mutta lopulta huomattiin tuo viisas poikanen koko perheen viimeiseksi jäännökseksi. Se oli aivan liikkumatta, vaikka sitä kosketeltiinkin. Ja sen silmät olivat puoleksi ummessa, se kun koetti vaistonsa mukaan pittää vihollisensa tekeytymällä kuolleeksi. Kun muuan miehistä nosti sen ilmaan, ei se ääntä päästänyt eikä asettunut vastustamaan. Silloinpa sanoi Susi-Jaakko, joka harvoin oli käyttämättä hyväkseen tilaisuutta päästä hyviin väleihin isäntänsä kanssa: »Kuulkaapas, eikö oteta yksi lapsille.» Niin heitettiin perheen viimeinen jäsen elävänä samaan säkkiin kuin kuolleet veikkonsakin. Se makasi siellä pahoin pideltynä ja pelästyneenä hyvin hiljaa, käsittämättä hituistakaan, mitä tapahtui. Pitkän aikaa kuului vain kovaa melua ja hän tunsii hirveätä pudistelemista ja sitten hänen niskaansa tartuttiin taas kiinni ja hän kiskottiin esille puoleksi kuristuneena huoneeseen. Siellä oli koko joukko samanlaisia olentoja kuin ne molemmat, jotka olivat tunkeutuneet heidän luolaansa.

Nämä olivat Kanini-Ranch'in asukkaita, joilla oli tapana polttaa leveä nuolenkuva kotieläimiinsä tuntomerkeiksi. Heidän joukossaan olivat myöskin lapset, joille oli tuotu tuo pieni susi. Vainoin sai isäntä Susi-Jaakon ottamaan dollarin, minkä verran hän olisi saanut tapporahaa pienestä arosudesta, joka annettiin sitten lapsille. Heidän kysymykseensä, mikä eläin tuo oli, vastasi muuan meksikolainen karjapaimen: »C o y o t i t o», mikä merkitsee pieni C o y o t e eli arosusi. Tästä syntyi sitten lyhentämällä pienen vangin pysyvä nimi: T i t o.

II.

Tito, joka oli naaras, oli pieni, sievä olento, tuuheakarvainen, viattoman näköinen, kuten kaikki nuoret eläimet. Pää oli harvinaisen iso.

Lasten leluksi se ei ollut sopiva, se pysyi näet arkana ja huolestuneen näköisenä. Se söi, mitä sille tarjosi, ja näytti terveeltä, mutta ei milloinkaan päästänyt oikein lähelle. Ei se oppinut tulemaan kopistaan, kun sitä kutsui. Luultavasti riippui tämä siitä, että miesten ja poikaviikarien raaka kohtelu, ne kun ilman muuta kiskoivat sen ketjusta ulos kopistaan halutessaan sitä nähdä, teki tehottomaksi pikku lasten ystävällisyyden. Se kärsi kaikki nöyrästi tekeytyen kuolleeksi, sillä se näytti hänestä edullisimmalta. Mutta heti kun antoi sen mennä, peräytyi se koppinsa pimeimpään nurkkaan ja tarkasteli kiusanhenkiään tuijottaen silmät vihreinä.

Farminomistajien lasten joukossa oli myöskin muuan kolmentoistavuotias poika. Vaikkakin tämä sitten vanhempana oli kuin isänsä, ystävällinen, voimakas, harkitseva mies, niin lapsena hän oli häpeämätön, raaka poika. Kuten kaikki tuon seudun pojat, harjotti hänkin suopungin heittoa, jotta hänestä kerran tulisi kunnan karjapaimen. Hänestä ei tuntunut hauskalta heittää silmukkaa paaluihin ja patsaisiin. Pikku veikot ja siskot olivat isännän ja emännän erikoisen suojeluksen alaisia. Koirat juoksivat loitolle nähdessään hänen tulevan nuora kädessä. Näin jäi onneton coyotito ainoaksi harjotusesineeksi. Pian huomasi tämä, että hän voi päästä rauhaan, jos hän piilouttui koppiinsa. Jos taas hänet yllätettiin ulkona, täytyi hänen paneutua maata vasten mahdollisimman matalaksi. Näin opetti Lincoln tahtomattaan arosudelle, mitä vaaroja suopungista on, ja miten niistä voi pelastua, sekä oli näin ollen suden hyväntekijä vastoin tahtoaan. Kun susi oli oppinut perinpohjin, miten suopungin voi välttää, keksi poika uuden juonen. Hän hankki suuren ansan. Tämän hän peitti hiekkalla, niinkuin oli nähnyt isänsä tekevän, ja sirotteli hiekkalle pieniä lihapalasia. Hetken kuluttua tuli Tito lihanhajun houkuttelemana esille, ryömi nälkäisen tavoin ansan luo, mutta joutui melkein heti yhdestä jalastaan kiinni. Läheisestä piilopaikasta poika oli tarkastanut sitä. Hän päästi ihastuksesta villin intianihuudon ja syöksyi sitten esille vetääkseen ulos arosuden, joka oli vetäytynyt koppiinsa. Ilkamoituaan vielä jonkun aikaa, hän heitti suopunkinsa Titon ympärille, ja nuoremman veljensä avulla onnistui hänen saada susi irti ansasta, ennenkuin isot ihmiset ennättivät pääsemään tämän uuden juonen perille. Ei kestänyt kauan, ennenkuin susi tunsu tarkkaan teräksen hajun ja kykeni välttämään ansan, niin taitavasti kuin Lincoln koettikin upottaa rautansa hiekkään, nuoremman veljensä pidellessä nuttuaan Titon kopin edessä, jottei se voisi nähdä, minne ansa kaivettiin.

Eräänä päivänä irtautui kahleketju. Tito meni tiehensä tietämättä, minne hänen oikeastaan pitäisi suunnata kulkunsa. Ketjut laahasi perässä. Mutta eräs mies näki hänet ja ampui haulipanoksen häntä kohti. Kirveleminen, pisteleminen ja hämmästyksistä käsittämättömistä tapauksista saivat sen aikaan, että Tito vetäytyi takaisin ainoaan paikkaan, jonka hän tunsu, nimittäin koppiinsa. Ketju kiinnitettiin uudelleen, ja Titon mieleen painui elävästi uusi mielikuva: kammo ja kauhu pyssyä ja ruudinsavua vastaan, ja vieläpä lisäksi se ajatus, että maahan painautuminen oli ainoana turvan takeena.

Vieläkin julmempaa sai pieni vanki kokea.

Farmilla oli jokapäiväisenä keskustelun aiheena asettaa myrkyypaloja susille. Eipä siis ihme, että Lincoln teki omia kokeitaan nuoren arosuden suhteen. Kuolettava stryknini talletettiin liian varmojen lukkojen takana. Siihen hän ei päässyt käsiksi. Sen-

vuoksi hän pani vähän rotanmyrkkyä lihapalaseen, nakkasi sen vangille ja istuutui itse viereen odottamaan seurausta. Siinä hän istui niin iloisen ja viattoman näköisenä, kuin kemian professori, joka käy uuteen kokeeseen käsiksi.

Tito haisteli lihapalaa, sillä kaiken täytyi ensin kestää nenän tarkastuksen. Tällä kertaa oli hänen vainunsa arvostelu epäilevä. Hyvän lihantuoksun ohella oli siinä vielä tuttu, mutta vastenmielinen ihmiskätten haju ja sen lisäksi jokin omituinen uusi. Mutta kun tämä ei muistuttanut ansaa, niin nielasi hän palasen. Muutaman minuutin kuluttua tunki hän kauheita mahanvaivoja, joita seurasi kouristus. Mutta nyt on suden suvulla se vaistomainen tapa, että se poistaa itsestään kaiken sen, mikä sille on vastenmielistä. Niinpä etsi arosusikin helpotusta. Ollakseen ihan varma tuloksesta, nielasi se kiireellä muutamia ruohonkorsia, eikä kestänyt tuntiaakaan, kun se taas voi aivan hyvin.

Lincoln oli pannut niin paljon myrkkyä, että se olisi tappanut vaikka kaksitoista sutta. Jos hän olisi pannut vähemmän, niin olisi susi tuntenut tuskia vasta silloin, kun se jo olisi ollut myöhäistä. Näin virkistyi Tito uudelleen, mutta ei koskaan eläissään unohtanut enää tuota omituista hajua, josta seurasi niin hirveitä tuskia. Vasta muutamia minuutteja kärsittyään, oli Tito käyttänyt tätä helpotuskeinoa. Mutta tästä lähtien, kun se oli koettu, oli se hänellä ensimmäisenä ajatuksena heti, kun vain tunki tuskia. Sittenkin onnistui tuon pienen kiusanhengen saada hänet nielemään lihapalasen, missä oli pieni annos myrkkyä, mutta nyt susi tiesi, mitä oli tehtävä eikä senvuoksi kärsinyt juuri ensinkään tuskia.

Sittemmin lähetti muuan sukulainen pojalle kettukoiran, ja tämän tulo antoi taas uutta ilon aihetta pojalle, mutta tuskaa sudelle. Silloin taas arosusi käytti tuota verratonta keinoa: painautui maahan, pysyi levollisena ja viattoman näköisenä ja piilottautui, jos vaara oli näkyvissä. Kun aikaiset ihmiset huomasivat sen hädän, tulivat he apuun: kettukoira ei saanut enää tulla pienelle pihalle, missä arosusi makasi kahleissa.

Ei saa kuitenkaan luulla, että Tito aina oli vain moitteettomana, viattomana uhrina. Se oli oppinut puremaan. Se oli siepannut ja tappanut useita kananpoikia, jotka uskalsivat tulla etsimään ruokaansa suden ulottuvilta, tämän tekeytyessä nukkuvaksi. Myöskään ei sitä saatu luopumaan pahasta tavastaan laulaa aamuja iltalaulunsa. Tästä se sai monta iskua osakseen. Mutta se oppi olemaan hiljaa heti, kun kuului oven tai ikkunan narina, sillä näitä ihmisten läheisyyden enteitä seurasi hyvin usein pamaus ja haulipanous, mikä ei tosin saanut aikaan mitään vakavampaa vahinkoa, mutta pani kuitenkin aika karvaasti nahan kirvelemään. Kaikki nämä kokemukset vain lisäsivät hänen kammoaan tuliaseisiin ja niitten kantajiin. Mikä oikeastaan oli näitten hänen laulunpurkauksiensa tarkoituksena, sitä oli vaikea sanoa. Tavallisesti tapahtuivat

ne ilta- tai aamuhämärissä, mutta toisinaan aiheutuivat ne jostakin kuullusta äänestä täysikuun aikaan. Lauluesitys oli sarja hetkeksi keskeytyviä, haukkuvia ääniä, haikeine huokauksineen, jotka eivät milloinkaan olleet nostamatta koiria kapinaan ja aiheuttamatta vastakaikua. Kuuluipa silloin tällöin kukkuloilta jonkun villin sis-kon ja veikonkin etäinen vastaus.

Titossa oli kehittynyt muuan pieni omituisuus, joka oli puhtaasti vaistomainen, s. o. peritty tapa. Koppinsa perukkaan oli hän laittanut piilopaikan luille, ja tiesi tarkkaan, missä muutamia siekaleita mautonta lihaa oli kätkettynä hänen ulottuvillaan. Jos joku lähestyi näitä piilotettuja aarteita, niin seurasi Tito huolestu-neena katseellaan tämän liikkeitä, mutta ei ilmoittanut sen enem-pää itsestään. Jos hän taas näki, että vieraat tunsivat hänen kät-könsä, niin käytti hän hyväkseen ensimmäistä tilaisuutta sijoittaak-seen aarteensa muualle.

Vuoden kuluttua oli Tito täysikasvuinen ja oli edellä kerrottuun tapaan oppinut paljon sellaista, mitä hänen villit sukulaisensa eivät olisi voineet oppia menettämättä siinä henkeään.

Meidän arosutemme oli täysin kehittynyt, kun farminomistaja osti parin oikeita vinttikoiria — ne olivat mainioita juoksijoita. — Näitten avulla toivoi hän voivansa tykkänään tappa sukupuuttoon vielä elossa olevat arosudet, jotka silloin tällöin saivat saaliikseen lampaan tai vasikan. Samalla saisi hän oikein nauttia susijahdista. Hän oli kyllästynyt kotisuteen. Mutta hän päätti sitä käyttää koi-rien harjottamiseen. Hän panetti sen säkkiin, antoi kantaa neljän sadan metrin päähän ja päästää sitte irti. Samalla vietiin vintti-koirat ulos ja usutettiin suden kimppuun. Ne vilahtivat tiehensä verratonta vauhtia, jolle ei yksikään nelijalkainen voi vetää ver-toja. Mutta juoksipa matkoihinsa naarassusikin, säikähtyneenä ihmisten meluamisesta sekä ihmeissään vapaudestaan. Hänen neljänsadan metrin etumatkansa hupeni pian puoliin, jopa sadaksi metriksi, ja yhä vain kiitivät vinttikoirat eteenpäin vähentymättö-mällä nopeudella. Ilmeisesti ei Titolla ollut mitään pelastuksen mahdollisuutta. Yhä lähemmäksi tulivat nuo hurjat, hetken päästä olisi hän epäilemättä mennyttä kalua. Mutta äkkiä hän pysähtyi, kääntyi ympäri ja meni iloisesti koiria vastaan, heiluttaen häntää ja nostaen korvat oikein ystävällisen tapaisesti pystyyn. Vinttikoi-rat ovat siinä suhteessa omituisia, että ne ottavat kiinni kaikki, mitkä juoksevat pakoon, ja usein tappavatkin. Mutta sitä, joka astelee rauhallisesti heitä vastaan, ne eivät pidä vastustajanansa. Ne hyppelivät yli suden ja sen ympärillä, ennenkuin voivat rau-hottua, ja pyörähtivät sitten hämillään takaisin. Ehkäpä ne lisäksi tunsivat arosuden kotolaiseksi, kun se häntää heilutellen seisoi niiden edessä. Yhtä paljon olivat miehetkin hämillään eivätkä voineet olla tuntematta epäonnistumisen tunteita. Todellinen voit-taja oli ilmeisesti pieni urhea arosusi.

Vinttikoirat eivät tahtoneet käydä eläimen kimppuun, joka heilutti häntää eikä juossut pakoon. Miehet ottivat silloin esille suopunkinsa, kun susi näppärästi pysyttäytyi siksi loitolla, etteivät voineet ottaa sitä käsin kiinni, ja ottivat näin sen taas pian vangikseen.

Seuraavana päivänä päättivät he uudistaa kokeen, mutta antoivat vinttikoirille vielä seuraksi kettukoiran. Susi menetteli samoin kuin edellisenäkin päivänä. Taaskin kieltäytyivät vinttikoirat hyökkäämästä niin lempeän ja ystävällisen tuttavan kimppuun. Mutta kettukoira, joka ähkyen ja puhkuen ilmestyi noin kolme minuuttia myöhemmin näyttämölle, ei epäröinyt. Se ei ollut yhtä suuri, mutta raskaampi kuin susi. Se iski kiinni suden villaiseen kaulaan ja ravisti tätä kovasti, kunnes tämä hämmästyttävän pian lojui maassa kankeana ja hengettömänä. Tämä näytti saavan osakseen miesten hyväksymisen, ja he kiittelivät kettukoira. Vinttikoirat sen sijaan liuskelivat sinne tänne noloina ja levottomina.

Muuan metsästyksen osaaottanut, äskettäin saapunut englantilainen pyysi saada suden hännän omakseen ja nosti suden ilmaan siitä ja iski hännän keskeltä poikki puukolla. Susi pudota kupsahti tantereeseen ja päästi kimakan tuskanulvahduksen, kimmahdi äkkiä pystyyn ja livisti läheiseen kaktuspensaikkoon.

Vinttikoirille tämä oli merkinä ryhtyä taas he puolestaan takaa-ajoon. Ja näin kiitivät molemmat pitkäkoipiset ja valkoinen, leveärintainen kettukoira pakenevan suden jälkeen. Mutta onneksi vilahti kuin salama heidän tiensä poikki ruskea eläin, jolla oli valkea kippurahäntä. Se oli arojänis. Susi ei ollut nyt näkyvässä, mutta jänis kylläkin. Niinpä syöksyivät koirat jänön jälkeen, joka kuitenkin käytti hyväkseen erästä arokoiran koloa ja etsi pelastuksensa maaemon povessa. Mutta samalla sai susikin pelastetuksi nahkansa.

Tosin oli kettukoiran raaka pitely häntä kovasti vaivannut, ja hänen katkaistu häntänsä tuotti tuskia, mutta muuten oli hän voimissaan. Hän juoksi edelleen, etsien notkopaikoista suoja, ja pääsi näin vihollisiltaan karkuun, alkaakseen uuden elämän Pienen Missourin arosusien parissa.

Niinpä ihmiset pelastivat ensin tuon arosuden ja suojelivat sitä pahemmilta tapaturmilta sen hennoimpana ikäkautena, ja sitten opettivat sille tietämättään, tahtomattaan, miten se voi puolustautua ansoja, myrkyä, suopunkeja, pyssyjä ja koiria vastaan, joilla niin kauan oli käyty hävitysotaa sudensukua vastaan.

III.

Näin pääsi Tito vankeudestaan ja ihmisten käsistä, ja hänellä oli nyt edessään elämä kaikkine vaikeuksineen.

Villillä eläimellä on kolme tiedon lähdettä:

Ensiksi: esi-isänsä kokemukset vaistona, joka ei ole muuta kuin synnynnäistä tietoa, mikä ikäänkuin vasaraniskuilla taotaan rodun sielunelämään pitkien, pitkien ajanjaksojen kuluessa sukuvälinnan ja elämänahdinkojen kautta. Tämä lähde on tärkein, kun se suojelee eläintä, jokaista tervettä eläintä sen syntymähetkestä lähtien.

Toiseksi: vanhempain ja toverien kokemukset, jotka pääasiallisesti vaikuttavat esimerkillään. Tämä lähde tulee erikoisen runsaaksi heti, kun poikanen osaa juosta.

Kolmanneksi: eläimen omat kokemukset, jotka tulevat sitä mukaan tärkeämmiksi, mitä enemmän eläimelle ikää karttuu.

Ensimmäistä tiedonlähdettä haittaa jäykkyys. Eläin voi vain vaivaloisesti ja hitaasti mukautua muuttuneisiin olosuhteisiin. Toista vaivaa kykenemättömyys vaihtaa ajatuksia kielen välityksellä. Kolmannen lopullisesti voi saavuttaa ainoastaan panemalla henkensä alttiiksi enemmän tai vähemmän suurille vaaroille.

Näihin seikkoihin nähden oli Titon laita omituinen. Tuskinpa ennen yksikään arosusi oli käynyt vakavaan elämään niin harvinaisilla eduilla kolmannessa suhteessa, kun sitävastoin toinen oli ollut aivan ehtyneenä ja ensimmäinen tuskin oli herännyt eloon.

Nopeasti loittoni Tito farmeista, pitäen aina itseään piilossa ja nuoleskellen tämän tästä haavoitettua hännän tynkää. Lopulta se tuli eräälle arokoira-asutukselle. Sen asukkaista olivat monet ulkona ja haukkuivat tungeskelijaa, mutta hävisivät kaikki syvennykseen, kun sutemme heitä lähenei. Vaistonsa neuvoi Tittoa etsimään nakertajaeläimiä, jotta saisi yhden käsiinsä. Mutta yritettyään turhaan jonkun aikaa, hylkäsi hän tämän homman. Hänen olisi täytynyt mennä nälkäisenä tänä päivänä levolle, jos ei olisi löytänyt pitkästä ruohikosta joen rannalla muutamia hiiriä. Äiti ei ollut opettanut häntä niitä pyytämään, mutta vaisto teki sen. Ja harvinaisen hyvän käsittämiskykynsä avulla voi hän pian käyttää hyväkseen kokemuksiaan.

Seuraavina päivinä oli hän pian oppinut hankkimaan elintarpeensa, sillä ei ollut puutetta hiiristä, oravista, arokoirista, kaniineista, jäniksistä ja sisiliskoista. Ja useimmat näistä sai kiinni avoimella takaa-ajolla. Mutta avoin metsästys ja hiipiminen mahdollisimman lähelle, ennenkuin ajo alkoi, opetti hänet vaistomaisesti etenemään hitaasti valmistuakseen suurta hyppäystä varten aavistamattoman saaliin kimppuun. Ja ennenkuin kuu oli vaihtunut, osasi meidän sutemme mitä taitavimmin hankkia itselleen runsasta ravintoa.

Usein näki se miesten tulevan vinttikoirineen kohti. Tällaisissa tapauksissa olisivat ehkä useimmat arosudet haukkuneet uhkaavasti tai juosseet jollekin korkealle paikalle, mistä voisivat tarkastaa vihollista. Mutta Tito ei menetellyt niin tyhmästi. Jos hän olisi lähtenyt juoksemaan, niin olisivat vinttikoirat huomanneet hänen liikkuvan varjonsa, ja silloin olisi hänen kohtalonsa ollut ratkaistu. Hän heittäytyi maahan, siinä missä oli, ja makasi pitkänään, kunnes vaara oli ohi. Näin oli hänelle hyötyä siitä, mitä oli oppinut farmin pihalla. Ja pian osottautui, että hänen heikkoutensa muuttui voimaksi. Arosudet olivat jo kauan olleet kuuluisia nopeudestaan ja olivat näin ollen oppineet luottamaan sukkeliin koi-piinsa, niin ettei niille ollut unessakaan juolahtanut mieleen, että löytyisi olento, joka olisi niitä nopeampi. Ne olivat tottuneet leikkimään takaa-ajajiensa kanssa, ja olivat perin harvoin tilaisuudessa tekemään tuttavuutta nopeajalkaisten vinttikoirien kanssa, kunnes kaikki oli liian myöhäistä. Mutta Tito, joka oli kasvanut kahleketjun päässä, oli huono juoksija. Hänellä ei ollut syytä luottaa jalkoihinsa, hän luotti viekkauteensa ja jäi eloon.

Koko kesän oleskeli se Pienen Missourin varsilla ja oppi kaikki pikku metsästyksen hienot juonet, jotka sen jo olisi pitänyt oppia ennen ensimmäisten hampaitten vaihtumista. Samalla se voimistui ja tuli sukkelammaksi. Yhä pysyttäytyi se loitolla farmeista, piilottautui nähdessään ihmisen tai jonkun sille oudon eläimen. Näin vietti se kesän yksin. Päivisin ei siitä tuntunut ysinäiseltä, mutta kun aurinko meni mailleen, tunki se itsensä pakotetuksi yhtymään hurjaan lauluun, joka arosuille oli niin tähellinen.

Tämä laulu ei ole yhden yksityisen eläimen tai erikoisen ajanjakson keksintöä, vaan se kehittyi vähitellen kaikkien arosusien tunne-elämästä, kaikissa sukupolvissa. Siinä tulee ilmi niitten ja laajojen ylätasankojen luonne, jotka jälkimäiset taas heidän luonteensa ovat muodostaneet. Jos yksi alottaa, niin yhtyvät siihen toiset, niinkuin torvi tai rumpukuorot sotaväessä tai kuten intianit Ki-Ji-sotalaulussa. Ne vastaavat aivan samalla äänellä kuin lasi kello, kun siitä on otettu määrätty ääni. Samoin täytyy arosuden, olipa se vapaana tai vankina kasvanut, vastata arojen iltalauluun, sillä se panee erään kielen hänen sisässään väräjämään.

Ne laulavat lauluun auringonlaskun jäljestä sudensuvun kokoamishuutona ja ystävällisenä tervehdyksenä naapurille. Ne laulavat sitä ilmottaakseen, kuten ihmiset metsässä toisilleen: »Kaikki on kunnossa. Minä olen täällä. Missä sinä olet?» Eräänlainen laulu on nousevalle kuulle, sillä silloin on paras metsästysaika. Ne laulavat, tahii kuvaavammin sanottuna, ne nähdessään uuden nuotiotulen ulvovat samasta syystä, kuin koira haukkuu vierasta. Mutta toisenlaisen valitushuudon virittävät ne ennen päivän sarastusta, ennenkuin hiipivät tiehensä aukealta tasangolta

Siinä on villi, surunvoittoinen, mieltä karmiva, yksitoikkoinen sävy:

Vau — vau — vau — vau — vau — v — a — u — uh . . . , mikä aina toistuu. Epäilemättä on heidän soitannollisissa tunteenpurkauksissaan vielä useita vaihteluita, joita ihminen yhtä vähän voi erottaa, kuin arosusi kiroovan karjapaimenen sanoja.

Vaistomaisesti alotti Tito soittonsa oikeaan aikaan. Mutta surulliset kokemukset olivat hänet opettaneet olemaan lyhyt eikä liian äänekkäs. Muutaman kerran kuului etäältä sukulaisen vastaus, mutta silloin vaikenä Tito heti jo loittoni pelokkaana tiehensä niiltä tienoilta.

Kun Tito eräänä päivänä oli Garnerscreek'in yläjuoksun varrella, hän osui jäljille, jonne oli viskattu lihapalananen. Tuntui näännä niin ihmeellisen houkutteleva tuoksu. Tito noudatti haluaan, osaksi uteliaisuudesta. Jopa syöksi lihan ääreen. Heti tuntui nälkä vaivaavan, niinkuin oikeastaan aina oli laita. Ja vaikka lihasta lähti aivan erikoinen haju, niin oli tämä kuitenkin liian houkuttelevaa, ja hän nielasi sen. Hetken perästä tunsu Tito kauheita tuskia. Kun hänelle muistui vielä elävästi mieleen myrkytetty palanen, jonka tuo poika oli hänelle heittänyt, niin purasi Tito papisevilla, vaahtoavilla leuoillaan muutamia ruohonkorsia. Silloin poisti vatsa lihan itsestään. Mutta Tito kellahti kuitenkin kouristuksista maahan.

Jäljet ja myrkkypala olivat Susi-Jaakon laatimat edellisenä päivänä. Ja kun hän nyt aamusella ratsastain seurasi leveitä jälkiä nähdäkseen, olisiko joku susi palasta puraissut, huomasi hän etäällä edessään, mitenkä Tito kiemurteli maassa. Hän älysi tietysti heti, että tämä oli myrkytävän vaikutusta ja ajaa karautti paikalle. Mutta heti kun hän oli tullut, vaimenivat Titon kouristukset. Tavattomasti ponnistain nousi susi etujaloilleen kuullessaan lähenevän kavion kapseen. Jaakko otti revolverinsa esille ja ampui yhden laukauksen sutta kohti, mutta tämä vain lisäsi Titon levottomuutta ja tuskaa. Se koetti juosta, mutta takajalat olivat halpautuneet. Se pani kaikki voimansa liikkeelle vetääkseen perässään kieltäytyviä jäseniään, ja nyt, kun myrkyä ei enää ollut vatsassa vaikuttamassa, sai tahdonvoima paljon aikaan. Jos Tito olisi uskaltanut jäädä makaamaan, olisi se viidessä minuutissa ollut kuollut, mutta revolverin laukaukset ja miehen lähestyminen kannustivat häntä voimakkaaseen toimintaan. Kun mielipuoli yritteli se yhä edelleen saada takajalkoja itsenäiseen liikkeeseen. Kaikki epätoivon antamat voimat tulivat käytäntöön. Jokainen ilmaan ammuttu revolverinlaukaus antoi uusia voimia. Vielä hurja nykäys, ja jo noudatti toinen takajalka velvollisuuden käskyä. Vielä pari hyp-päystä ja toinenkin taipui. Niin hän laukkasi eteenpäin äärettömän tasangon maapengerten lomitse huolimatta kouristuksista, joita yhä kesti vatsassa.

Jos Jaakko olisi heittänyt takaa-ajon, niin olisi Tito kuitenkin vielä heittäytynyt pitkäkseen ja sen päivät olisivat päättyneet. Mutta Jaakko ajoi sitä takaa ja ampui aina välillä sitä kohti, kunnes se juostuaan vielä pari kilometriä ei enää tuntenut tuskia. Vihollinen itse oli sen pelastanut, sillä tämä oli sitä pakottanut käyttämään ainoata parannuskeinoa, joka voi pelastaa.

Yhden hyvän opetuksen sai Tito tämän päivän tuskallisista kokemuksista: tuo omituinen lemu, joka oli lihassa, merkitsee kuoleman hätää. Anna sen olla paikoillaan! Eikä hän milloinkaan unohtanut sitä, hän tunsu sen edelleenkin — s t r y k n i n i n.

Onneksi ei voi käydä sotaa yhtä aikaa koirilla, ansoilla ja stryk-ninillä, sillä koirathan voivat yhtä hyvin kuin arosudet joutua ansaan tai saada myrkkyyä. Jos tuona päivänä olisi ollut yksikin ainoa koira saapuvilla, niin olisi Titon elämäntarina loppunut tähän.

IV.

Kun ilmat syksyn loppupuolella tulivat kolkommiksi, oli Tito suurimmaksi osaksi oppinut sen, mikä hänen elämänsä alkuaikoina oli laiminlyöty hänen luonnollisten lahjojensa kehittämässä. Hän oli nyt jo tavoiltaan enemmän muitten arosusien kaltainen ja oli myöskin halukas laulamaan iltalauluaan täyttä kurkkua, kuten muutkin.

Kun Tito eräänä iltana sai vastauksen lauluunsa, alistui hän sisäiseen pakkoon yrittää uudestaan. Ja pian tämän jäljestä ilmes-tyikin suuri tumma arosusi. Jo se tosiasia, että sellainen otus täällä eleli, oli takeena sen harvinaisista luonnonlahjoista, sillä karjan-kasvattajat kävivät, kuten sanottu, säälimätöntä sotaa koko suden sukua vastaan. Ja niin voivat ainoastaan kaikkein viekkaimmat ja väkevimmät eläimet säästyä hävitykseltä. Varovasti se läheni. Titon selkäkarvat nousivat pystyyn niitten sekavien tunteiden vaikutuksesta, minkä sukulaisen näkeminen häneen teki. Hän painautui matalaksi maahan ja odotti. Vieras eteni koivet jäykkinä, kuono tuulessa. Sitten kulki se kaaressa Titon ympäri, joten tämäkin saisi vainuta häntä, ja nosti samalla hännän pystyyn ja heilutti sitä ystävällisesti. Suden ensimmäiset askeleet merkitsivät asetet-tua puolueettomuutta, mutta viimeinen tempu oli epäilemättä ystävyyden merkki. Sitten tuli se luokse. Tito kohottautui yhdellä tempauksella pystyyn antaakseen haistella itseään. Tämän tehtyään heilutti se hännän tynkäänsä, ja näin oli ystävyyden liitto valmis.

Uusi tulokas oli erittäin suuri arosusi, puolta korkeampi kuin Tito, ja tumma laikku sen hartioilla oli niin suuri ja selvä, että karja-paimenet olivat ristineet suden, opittuaan sen tuntemaan, »S a t u l a s e l ä k s i». Tästä hetkestä alkain jäivät nämä molemmat melkein erottamattomiksi ystäviksi. He eivät olleet aina aivan

lähekkäin, usein koko päivänkin useamman kilometrin päässä toisistaan, mutta illalla nousi jompikumpi korkealle, avonaiselle paikalle ja lauloi äänekkäästi: »Jop — jop — jop — vau — vau — vau — vau.» Ja pian olivat he yhdessä rupattelemassa hetkisen tai suostuivat yhteisestä ryöstöretkestä.

Ruumiillisesti oli Satulaselkä toveriaan voimakkaampi, mutta Tito oli paljon viekkaampi, ja anasti tällä yhä enemmän johtavan aseman itselleen. Ennenkuin kuukausi oli kulunut loppuun, oli muuan uusi arosusi yhtynyt seuraan ja tullut tämän vapaan veljeskunnan jäseneksi. Myöhemmin tuli vielä kaksi lisäksi, sillä ei mikään vedä niin puoleensa kuin menestys. Pienellä töpöhännällä oli harvinainen etu kehittyä juuri siinä suhteessa, missä toisilta kyky puuttui: se tunsu ihmisten aikeet ja tavat. Tosin se ei voinut tehdä siitä sanoin selkoa, mutta voi viitata yhteen ja toiseen merkeillä ja vaikutti varsinkin esimerkillään. Pian osottautuivat ne menettelytavat, joita se käytti metsästäessään, menestyksellisiksi, jotavastoin toisille usein sattui onnettomuuksia, jos lähtivät matkoilleen ilman Titoa.

Eräällä karjankasvattajalla Boxfelder-Ranch'issa oli kaksikymmentä lammasta; hänellä kun oli karjafarmi, niin uskalsi hän tuon kreivikunnan määräysten mukaan pitää korkeintaan niin monta lammasta. Turvatakseen eläimensä oli hänellä suuri ja äkäinen koira. Eräänä talvipäivänä yritti kaksi arosutta hyökätä tämän lauman kimppuun, mutta eivät saaneet muuta kuin turkkinsa siekaleisiin. Muutaman päivän perästä tulivat sudet iltahämärässä uudelleen. Ei voi varmasti sanoa, miten Tito johti yritystä. Voi otaksua, että hän antoi kullekin tehtävänsä. Se vain on varmaa, että sudet menettelivät seuraavalla tavalla: Ne kätkeytyivät paju-pensaikkoon, sitten kääntyi Satulaselkä, uskalias ja nopea, suoraan lampaisiin päin ja päästi uhmaavan ulvonnan kuuluville. Karvat pystyssä, hurjasti ulvoen hypähti koira pystyyn. Ja kun se huomasi vihollisensa, syöksyi se suoraa päätä tämän kimppuun. Satulaselkä antoi lammaskoiran tulla niin lähelle, että tämä ei juuri voinut iskeä kiinni, ja vei koiran tällä tavalla etäälle metsään. Sillä aikaa kyyditsivät muut arosudet Titon johdolla lampaat kahteenkymmeneen eri suuntaan. Sitten valitsivat ne loitoimmalle karkotetut, purivat muutamia kuoliaaksi, ja jättivät ne lumelle makaamaan.

Iltahämärässä koettivat parastaan koira ja sen isäntä kootessaan määkiviä lampaita, jotka vielä olivat jääneet eloon. Seuraavana aamuna saivat he nähdä, että neljä oli karkotettu etäälle ja tapettu, ja että sudet olivat pitäneet juhlalliset pidot.

Lampuri pani myrkkyyä raatoihin ja antoi niitten olla paikoillaan. Seuraavana yönä tulivat arosudet uudestaan. Tito nuuski jäätynyttä likaa, keksi myrkyin, päästi varottavan ulvahduksen ja sirotteli lihaa päälle, jottei yksikään hänen seurueestaan kajoisi vaaralliseen ruokaan.

V.

Nyt tuli Jaakon korviin kaikilta tahoilta valituksia, että arosudet tekivät tuhojaan pahemmin kuin milloinkaan ennen. Hän ryhtyi työhön monine ansoineen ja myrkkyyneen hävittääkseen sudet Garnerscreek'in varsilta. Itse tutkisteli hän lyhyin väliajoin koirilla Pienen Missouriin ja idässä Kanini-Ranch'in seudut. Niissä seuduissa, minne oli pantu ansoja ja myrkkyyä, ei tietysti uskaltanut metsästä koirilla. Näin vaivaloisesti hän ahersi koko talven ja hänellä olikin epäilemättä jonkun verran onnea. Hän tappoi muutamia harmaita susia, sukunsa viimeiset, kuten sanottiin, ja jopa pari arosuttakin, joista jokunen oli kuullut Titon seurueeseen — ilmeisesti vähimmin taitavat ja älykkäät.

Siitä huolimatta kerrottiin tänä talvena useista vahingoista, joita arosudet olivat saaneet aikaan. Ja useimmiten voi jäljistä tai silminnäkiäin kertomuksista näyttää toteen, että muuan pieni töpöhäntä susi oli ollut kaikessa johtavana sieluna.

Erästä tapauksesta puhuivat paljon sekä farmarit että metsästäjät. Vähän aikaa auringonlaskun jäljestä kuului Kanini-Ranch'in porttien edustalta arosusien uhkaava ulvonta. Tusinan verta koiria vastasi tähän kuten tavallista. Mutta ainoastaan kettukoira syöksyi sinne päin, mistä arosusien taisteluvaatimus kuului. Se meni senvuoksi, että se ei ollut kahleissa. Sen takaa-ajo oli turhaa, ja äkäsesti murahdellen se tuli takaisin. Kaksikymmentä minuuttia myöhemmin kaikui uudelleen arosusien uhmaava haukunta, ja tällä kertaa aivan läheltä. Kettukoira syöksähti ulos pihalta kuin ensi kerrallakin, ja hetken perästä oli se huomannut pedon, mikäli voi päättää sen hurjasta haukunnasta. Ja ajo oli täydessä käynnissä. Sen raivoisa haukku häipyi yhä loitommalle eikä sitä kuultu milloinkaan enää. Seuraavana aamuna voivat miehet nähdä jäljistä lumessa, miten kaikki oli tapahtunut. Ensimmäinen sotahuuto oli tarkotettu sitä varten, että saataisiin tietää, olivatko kaikki koirat irti. Kun sudet sitten olivat huomanneet, että muut paitsi yksi olivat kahleissa, tekivät ne suunnitelman. Viisi niistä piiloutui pitkin jälkiä, yksi meni lähemmäksi ja haukkui siksi, kunnes oli houkutellut kettukoiran ulos ja vei sen suoraan piilopaikkaan. Mitä mahtoi se kuutta vastaan? Ne repivät sen ja pistivät poskeensa sääliittä. Ja seuraavana aamuna tulivat miehet ja näkivät, että kaikki oli tarkkaan suunniteltu ja pantu toimeen, ja lisäksi pienen, viekkaan töpöhäntäisen naarassuden johdolla.

Miehet olivat äkeissään ja Lincoln raivosi, mutta Jaakko huomautti: »Luulenpa, että töpöhäntä on tullut takaisin ja kuitannut laskunsa kettukoiran kanssa.»

VI.

Kevään lähestyessä tuli arosusillekin, kuten joka vuosi, lemmen aika. Satulaselkä ja Tito olivat talven pitkään olleet vain hyviä tovereita keskenään. Mutta nyt heräsi heissä uusi tunne. Kosiskelemisestä ei ollut paljon puhetta. Satulaselkä näytti yksinkertaisesti hampaita kaikille, jotka voivat olla hänen kilpakosijoitaan.

Nyt hajaantui arosusien metsästysveljeskunta, sillä toisetkin parit erkanivat joukosta. Ja kun taas palautuvat lämpöiset ilmat houkuttelivat esille arokoirat ja pienet eläimet, niin kaivattiin vähemmän yhteisiä metsästysmatkoja.

Tavallisesti eivät arosudet nuku koloissa tai määrätyissä paikoissa. Koko yön, kun on kylmä, kuljeskelevat ne sinne tänne, ja sitten nukkuvat päivällä parisen tuntia auringossa rauhaisella vuorenrinteellä, mistä voivat hyvin nähdä ympärilleen.

Kun ilmat tulivat lämpöisemmiksi, ryhtyivät Tito ja Satulaselkä varustelemaan luolaa odotetuille perheen uusille tulokkaille. Lämpöisessä, pienessä laaksossa he siivosivat, suurensivat ja syvensivät erään vanhan mäyränpesän. Lehtiä ja ruohoja kannettiin sinne runsaanlaisesti ja laadittiin suden käsityksen mukaan erittäin mukava asunto. Aurinkoinen, kuiva vuorenroutko oli melkein kilometrin verran länteen päin Pienestä Missouriista. Vain kolmenkymmenen metrin päässä oli muuan maaselänne, mistä oli laaja näköala joen varsilla oleville ruohoisille rinteille ja puuvillapensaikkoihin. Ihmiset olisivat sanoneet sitä hyvin kauniiksi seuduksi, ja on melkein varmaa, että arosudetkin olivat aivan samaa mieltä.

Titoa sitoivat jo suuressa määrin häntä odottavat velvollisuudet. Liikkumatta paljoa pysyi hän luolan läheistöllä ja eli sillä, mitä Satulaselkä hänelle toi tai minkä hän itse helposti voi siepata kiinni, sekä niillä pienillä varastoilla, mitkä he olivat kaivaneet maahan hyvinä aikoina. Tito tunsii jokaisen arokoira-asutuksen ympäristöllä sekä lisäksi ne paikat, missä eniten oli hiiriä ja kaniineja.

Lähellä luolaa oli sama suuri arokoirasiirtola, jonka ohi hän oli kulkenut sinä unohtumattomana päivänä, jolloin hän pääsi taas vapaaksi ja menetti puolet hännästään. Jos hän todella voi muistella vielä tuota aikaa, niin mahtoi hän varmaankin nauraa itselleen ajatellessaan silloista tyhmyyttään. Miten tykkänään toisin hän nyt menetteli!

Jonkun verran syrjässä muista oli muuan arokoira rakentanut kolonsa parhaimman mallin mukaisesti. Ja juuri sillä hetkellä, kun Tito tarkasteli siirtolaa, arokoira söi hyvällä maulla ruokaa noin kymmenen metrin päässä asuntonsa ovelta. Tietysti on arokoira pyydettävissä paljon helpommin toisesta syrjästä kuin keskeltä siirtolaa, sillä yhdellä on vain kaksi silmää vartioidmassa. Senvuoksi oli Tito kiinnittänyt huomionsa juuri tähän

yhteen ja meni suoraan sitä kohti. Mutta miten voi hiipiä, kun ei ollut minkäänlaista verhoa, ei muuta kuin matalaa ruohoa ja muutamia yrttejä? Jääkarhu osaa hiipiä nylkeen kimppuun avonaisella jäällä ja intiani voi päästä ampumamatkan päähän ruohoa syövästä hirvestä. Tito tunsu saman juonen. Ja vaikka muutamat arokoirien kanssa asustavat pöllöt lentelevät koirain ohi varottaen sitä kiljunallaan, niin toteutti Tito häiriintymättä suunnitelmaansa. Arokoira voi ainoastaan silloin nähdä hyvin, kun se istuu takajalkojen varassa. Sitävastoin ovat sen silmät vähänarvoiset, jos se pistää kuononsa ruuhon, ja sen tiesi Titokin. Heti on keltaisen harmaa eläin näkymätön samanvärisessä ympäristössä niin kauan kuin se ei liiku. Senkin näytti Tito tietävän. Niin meni se, koettamattakaan ryömiä tai piilottautua, hitaasti vasten tuulta arokoiraa kohden. Heti kun arokoira, ruohonkorsi kypälässä, oikasi itsensä, jäykistyi Tito liikkumattomaksi kuin kuvapatsas. Mutta heti kun se taas pisti kuononsa ruuhon, eteni Tito lakkaamatta, päästämättä sitä hetkeksikään näkyvistä, jotta voisi taas olla liikkumatta heti, jos koira mahdollisesti oikaisisi itsensä tai katsoisi ympärilleen, miksi toverinsa niin haukkuivat. Useamman kerran näyttivät toisten varotushuudot tekevän sen levottomaksi, mutta se ei nähnyt mitään ja söi edelleen ruohoa. Pian oli Tito vähentänyt viidenkymmenen metrin välimatkan kymmeneksi ja kymmenen metrin viideksi, eikä vielä kukaan oltu sitä huomattu. Kun arokoira taaskin työnsi kuononsa ruuhon, teki Tito reippaasti varman hyppäyksen ja kantoi sätkivän, vikisevän jyräjän hyvänä saaliinaan tiehensä. Niin kantaa kuolonenkeli helpommin ne, jotka ovat välinpitämättömiä yhteiselämän eduille, erottautuvat ja luottavat vain omiin voimiinsa.

VII.

Toisinaan ei Titolle onnistunut niin hyvin. Kerran oli hän vähällä saada antilopin varsan, mutta sen emä ilmestyi viimeisessä silmänräpäyksessä ja antoi niin kipeän piston väijyvälle päähän, ettei tämä sinä päivänä enää mennyt pyydystelemään. Tätä erehdystä ei Tito tehnyt toista kertaa, sillä hänellä oli erinomainen muisti. Monasti pelastui hän vain sivuhyppäyksellä kalkkarokäärmeen puremalta. Usein ampuivat myöskin metsästäjät pitkillä pyssyillään häntä kohti. Ja sen lisäksi täytyi hänen varjella itseään peljättäviltä harmailta susilta. Harmaa susi on, kuten tunnettu, arosutta paljon suurempi ja väkevämpi, mutta jälkimäisellä on etunsa nopeudessaan ja voi näin aina pelastua avonaisella kentällä. Sen tulee ainoastaan varoa, ettei joudu umpisolaan. Tavallisesti kulkevat arosudet, kuullessaan toisen suden ulvovan, rauhallisesti omista hommissaan, omia teitään.

Titolla oli omituinen mieliteko, jonka voi usein huomata har-

maissa susissa ja arosusissa, että nimittäin ne kantavat suussaan peninkulmittain esineitä, jotka eivät ole syötäviä, mutta kuitenkin miellyttävät niitä jostain syystä. Monasti olisi voinut nähdä Titon juoksevan pitkiä matkoja, suussaan jokin vanha puhvelinsarvi tai hävinnyt hevosenkenkä, aarteita, jotka se pudotti maahan heti, kun näki jonkin muun, mikä sitä miellytti. Tämän omituisuuden selittävät karjapaimenet, jotka tämän huomion ovat tehneet, useammalla ihmeellisellä tavalla. Niinpä sanovat he, että ne menettelevät näin venyttääksensä tai harjottaakseen leukojaan samoin kuin voimailija harjotukseksi ojenteleo painoja.

Niinkuin koirilla ja tavallisilla susilla, on arosusillakin tapana pistäytyä tavallisen kiertokulkunsa varrella määrättyissä paikoissa ja jättää käyntinsä merkiksi jonkin muiston. Ne paikat — niitä voi todella sanoa asemiksi — ovat kiviä, puita, paaluja, vanha puhvelinpääkallo tai sentapaisia, ja jokainen uusi arosusi, joka sen luo tulee ja pysähtyy, voi edellisen kävijän hajusta ja jäljistä tietää, kuka se oli, mistä se oli tullut ja minne mennyt. Koko maa on kuin tällaisen pysäkkiverkon peitossa.

Nyt sattuu usein, että jos arosusi, jolla muuten ei ole paljoa tehtävää, kantaa suussaan jotakin vaalentunutta luuta tai muuta joutavaa, huomaa tuon — sanokaamme — kirjelaatikon, niin menee se sinne saadakseen tietää viimeiset uutiset ja kirjoittaakseen vastapalvelukseksi »kirjeen». Silloin laskee se maahan luunsa tai mitä sattuu kantamaan ja unohtaa sitten ottaa sen. Näin tavallisesti syntyy näitten asemien tienoille aikojen kuluessa kokonainen kokoelma kaikenlaista kummallista tavaraa.

Tämä omituinen tapa oli syynä siihen, että kova kohtalo saavutti kaninifarmin susikoirat, ja että arosusille koitui vastaava hyöty tässä taistelussaan ihmisten ja koirien kanssa. Jaakko oli asettanut läntiselle rannalle koko joukon myrkkypaloja. Tito tiesi, mitä nämä lihapalat merkitsivät ja halveksi niitä senvuoksi kuten tavallisesti. Mutta kun se löysi niitä yhä edelleen, otti se pari, kolme ja ne suussaan risteili Pienen Missourin varsilla Rancheousia kohden. Tämän se kaarsi tarpeellisen etäältä. Mutta kun koirat jostain syystä alkoivat haukkua, pudotti Tito palaset maahan. Kun sitten seuraavana aamuna koirat päästettiin irti, löysivät ne myrkkypalat ja söivät ne niin että vinttikoirat, jotka olivat maksaneet neljäsataa dollaria, makasivat siinä kuolleina pitkänään. Tämän tapaturman johdosta annettiin määräys, jonka nojalla kiellettiin myrkkypalojen asettaminen koko piirissä, mikä tietysti oli arosusille suuri voitto.

Pian oli Tito oppinut sen, että tulee lähestyä erikoisella tavalla ei ainoastaan jokaista eri eläinlajia, vaan että voi usein edullisesti käyttää eri menettelytapoja saman lajin yksilöihinkin nähden. Tuo arokoira, jolla oli asuntonsa syrjässä suuresta siirtolasta, oli todella helposti joutunut saaliiksi, mutta sittekun se oli viety pois,

liittyivät muut asukkaat kiinteämmin toisiinsa. Melkein keskellä koko siirtolaa asui kaunis, suuri, lihava arokoira, hyvä kuva hyvin ruokitusta raatiherrasta, jota Tito useamman kerran turhaan oli koettanut siepata saaliikseen. Kerran oli Tito jo hiipinyt melkein hyppäysmatkan päähän, kun kuului uhkaavasti kalkkarokäärmeen äkäinen sähinä. Se ei suinkaan tahtonut auttaa arokoiraa, se halusi vain itse olla omissa rauhoissaan häiritsemättä. Ja Titon, joka vaistomaisesti pelkäsi matelijaa, täytyi jättää pyytämisensä. Näytti täydelleen toivottomalta hyökätä avonaisesti raatiherran kimppuun, sillä sen asunnon keskeisen aseman tähden oli jokainen kaupungin asukas sille vartijana. Mutta tämä oli liian houkutteleva päämäärä, niin että Tito ei raatsinut sitä aivan jättää. Senvuoksi odotti hän, kunnes olosuhteet sallivat uuden menettelytavan käyttämisen.

Kaikille arokoirille on ominaista se, että ne tähystelevät korkealta paikalta, liikkuuko teillä jotakin. Kun jokin olento on kulkenut ohi, laskeutuvat ne tutkimaan jälkiä. Titollakin oli tämä tapa, mutta piti aina varansa siitä, että itse pysyi näkymättömänä.

Eräänä päivänä ajoivat vaunut ohi etelään päin. Heti painautui Tito maahan, tarkasteli ajoneuvoja ja huomasi, että jotakin tipahti maahan. Kun sitten vaunut olivat hävinneet näkyvistä, hiipi Tito paikalle nuuskiakseen ensin tapansa mukaisesti jälkiä ja nähdäkseen sitten heti, mitä oli pudonnut. Se oli todellisuudessa omena, mutta Tito näki siinä vain vähän puoleensa vetävän, pyöreän esineen, joka muistutti piikitöntä kaktuslehteä ja tuoksui omituiselta. Hän haisteli sitä, mutta ei ottanut, vaan aikoi jo mennä edelleen. Mutta aurinko paistoi niin kirkkaasti siihen, ja se pyöri niin somasti, kun hän tyrkkäsi sitä kápälällä, että hän pisti sen aivan konemaisesti suuhunsa ja juosta hölkköti yli maapenkereen, jonka takana arokoirain siirtola sijaitsi. Juuri samaan aikaan ilmestyi kaksi suurta arohaukkaa, leijaillen tasangon yläpuolella kuin merirosvot. Heti kun arokoirat huomasivat nämä, alkoivat ne kiivaasti haukkua, väräyttäen haukkuessaan kouristuksen tapaisesti häntäänsä, ja hävisivät maaemon suojaan. Kun kaikki olivat poissa, meni Tito tuon lihavan kololle, laski omenan maahan metrin päähän aukon suusta, mistä mentiin raatiherran palatsiin, työnsi kuononsa koloon nauttiakseen arokoiran rasvan ihanasta tuoksusta. Jo tuoksukin ihramahan kolosta pisti nenään enemmän kuin muiten. Sitten vetäytyi Tito rauhallisesti noin kahdenkymmenen metrin päähän pensastiheikköön, pienehköön kuoppaan ja painautui maahan. Parin sekunnin kuluttua tirkisteli muuan utelias arokoira kolosta, ja kun se ei nähnyt mitään, ilmoitti se haukkumalla: »Kaikki kunnossa!» Arokoira toisensa perästä tuli esille ja parinkymmenen minuutin perästä oli siirtolassa liikettä, kuten ennenkin. Viimeisten joukossa, jotka uskalsivat tulla ulos, oli meidän vanha, lihava raatiherrammekin, joka aina hyvin huolehti arvokkaasta

personastaan. Varovaisesti katseli se pari kertaa ympärilleen ja ryömi sitten mukavasti tähystelypaikalleen. Arokoiran kuopat ovat näet alaspäin käännetyt suppilon mutoiset. Sen yläpäähän laite-taan korkea reunus tähystelypaikaksi ja samalla turvaksi, niin että sen asukas, miten sattuneekin kiireessä luikahtamaan, varmasti liukuu suppilon. Ulkoapäin laskeutuu maa vähitellen joka suun-nalle. Mutta kun nyt raatiherra näki tuon omituisen, pyöreän esineen lähellä talonsa kynnystä, niin pelkäsi se tätä ensin. Toisen kerran sitä tarkastettuaan, luuli hän, että se ei olisi mitään vaaral-lista, vaan luultavasti jotakin arvotonta. Varovaisesti hän sitä lähestyi, nuuski sitä ja koetti sitä jyrsiä, mutta omena pyörähti pois, sillä se oli pyöreä ja maa sileä sekä viettävä. Arokoira seurasi sitä ja purasi siitä palasen, mikä sai hänet mielihyväkseen vakuute-tuksi siitä, että tuo ihmeellinen omena olisi hyvä syödä. Mutta joka kerta, kun hän purasi, vyörähti omena edelleen. Kenttä näytti vaa-rattomalta, kaikki muutkin arokoirat olivat ulkosalla, ja niin ei pyylevä herra epäillyt vähääkään seurata sinne tänne pyörähtelevää omenaa.

Hedelmän näin kierrellessä ja kaarrellessa, hyppeli jyrсия pe-rässä. Omena kulki aina enemmän sitä notkoa kohden, missä Tito oli. Ne pienet palaset, mitkä lihava raatiherra sai purruksi irti, kiihottivat yhä enemmän sen ruokahalua. Näin tuli se askel askeleelta loitommaksi kolostaan vanhaa tuttua pensasta kohden ja syömisen halu valtasi tykkänään sen ajatukset. Tito vetäytyi ko-koon ja jännitti jäntevät jäsenensä sekä mitteli katseellaan väli-matkaa, kunnes se oli lyhentynyt vain kolmeksi aimo hyppäykseksi. Sitten pystyy ja kuin nuoli äkkinäisestä kauhusta liikkumatto-man ihramahan kimppuun, iskien siihen kiinni ja kuljettaen sen pois.

Oliko tämä nyt sattuma vaiko tarkoituksella tehty, että omena tuohon kolon suulle pantiin, sitä ei voi milloinkaan ratkaista. Joka tapauksessa osottautui se merkittäväksi teoksi. Ja jos sellaista sattuu kerran tai kahdesti viisaalle arosudelle — ja useimmiten tulevat tässä kysymykseen viisaat — niin voi tästä helposti kehittä uuden pyydystysjuonen.

Nautittuaan herttaisen aterian kaivoi Tito loput maahan. Sitä hän ei tehnyt päästäkseen siitä, vaan ottaakseen sen tarpeen sat-tuessa. Ja kun hän pian tämän perästä tuli liian heikoksi voidakseen tarpeeksi pyydystellä, niin olivat tämänlaiset varastot hänelle hyvin tervetulleita. Liha tosin ei säilössä mitenkään hyvänhajui-seksi tullut, mutta Tito ei hylkinyt ruokaansa. Mikrobien pelko oli hänelle tuntematon, ja niinpä eivät ne häntä mitenkään vahingoit-taneetkaan.

VIII.

Hiavathan aron herttainen kevät oli saapunut ja laski kätensä kaikkeen satumaisilla aroilla.

Kun luonto tarkoituksella asettui lepäämään ja sanoi: »Työ on tehty, leikkikäämme nyt! Luokaamme paikka, jossa kaikki täydellinen, ihmeellinen ja kaunis ilmenee — paratiisi ihmisille, eläimille ja linnuille», silloin se varmaankin herätti eloon nämä villit, ihanat, elämää uhkuvat kummut, jotka ihan säteilevät monivärisistä kukistaan sekä tarjoavat silmälle vaihtelua monenmoisine metsäisine rotkoineen. Samoin lienevät syntyneet arokentät ja vaahtoavat virrat ja järvet. Täällä edessämme heti, mistä tasanko ulottuu etäälle, ja loitompana kaukaisilla kukkuloilla, joiden ulkoasu joka askeleella muuttuu, näemme me luonnon runsaat antimet yltäkyläisen tuhlailevasti siroteltuina, antimet, joita se muilla mailla jakelee niin säästään kuin kultaa. Ylhäällä on väririkas taivas ja alhaalla monivärinen maa, etäällä taivaan rannalle on taiteellisesti muovailtuja huippuja ja vuoria kalleista kivistä ja vaskesta, ja värivivahtukset niillä ovat ikäänkuin ikuisen, kuvaamattoman kauniin laskevan auringon synnyttämiä. Ja kuitenkin ei tuo sokea ihminen ole keksinyt tälle suurenmoiselle, lumotulle maalle parempaa nimeä kuin aro.

Pienessä laaksossa Kaninzinnein länsiosassa kasvoi rehevää ruohoa. Vieläpä vaarallisen näköiset »espanjalaiset pistimet», jotka näyttivät talvella käyvän sotaa kaikkia eläviä olentoja vastaan, toivat oman lisänsä kevään rauhalliseen riemuun kukkien muodossa, jotka ovat houkutelleet tunteettomat tiedemiehetkin kutsuamaan niitä »gloriosaksi». Ja kaktuskasvit, nuo myrkylliset yrtit, jotka kaikista kasveista eniten muistuttavat matelijoita, hämmästyttivät mailmaa loistavilla kukillaan, jotka ovat yhtä vähän itse kasvin näköisiä, kuin helmi kuorensa. Ilmassa, tasangolla ja kumuilla tuntui vallitsevan kevään hedelmiä lupaava siunaus. Talven puutteet loppuivat, kesän juhla-ateriat alkoivat. Tämä oli myöskin se Luojan säätämä aika, jolloin pienten arosusien ensi kerran tuli nähdä päivän valo.

Emän ei tarvitse opetella rakastamaan avutonta ryömivää poikastaan. Se tuo rakkauden mukanaan, ei vähän tai paljon, vaan täydellisen rakkauden. Ja heikosti valaistussa lämpöisessä huoneessa, missä hänen jälkeläisensä tulivat mailmaan, hyväili Tito pienokaisiaan, nuoleskeli niitä ja hoiti sydämellisellä hellyydellä, mikä merkitsi uutta ajanjaksoa yltäpaljon hänen omassa kuin poikastenkin elämässä.

Mutta yhtä ylitsevuotava kuin riemun ja rakkauden malja oli, oli myöskin huolien malja lasten turvaamisen tähden. Kaiken sen, minkä hän oli oppinut ihmeellisenä nuoruutensa aikana ja kaiken sen minkä hän oli sittemmin omaksunut itselleen, täytyi olla yksin-

omaan itsensäilyttämisen palveluksessa. Nyt olivat hänen pentunsa poistaneet hänen itsekkyytensä. Titon päähuolena oli nyt säilyttää luola muilta salassa, eikä tämä ollut aluksi vaikeata, sillä hän poistui kotoa ainoastaan omien tarpeittensa sitä vaatiessa.

Hyvin varovasti hän meni ja tuli, tutkittuaan aina tarkkaan ympäristöt niin, ettei kukaan voinut nähdä tai keksiä paikkaa, minne hänen aarteensa oli kätkeyty. Jos olisi voinut verrata poikasten käsitystä äidistään karjapaimenten käsitykseen sudesta, niin olisi näyttäytynyt, että ne eivät olisi missään kohdassa olleet yhdenmukaisia, vaikka kummatkin tavallaan olivat oikeassa. Paimenille ei naarasudessa ollut muuta kuin pari kauheita julmia leukoja kahden väsymättömän jalkaparin päällä, joiden mukana kulki runsaasti viekkautta, ja jotka jättivät jälkeensä hävityksen jäljet. Sensijaan oli hän poikasista rakastettava, ystävällinen ja mahtava suojelija. Heille oli hänen rintansa pehmyt, lämmin ja äärettömän hellä. Hän ruokki ja lämmitti heitä, hän oli heidän viisas ja valpas vartijansa. Aina antoi hän heille ruokaa, kun olivat nälissään, aina oli hän niin älykäs, että teki tyhjäksi vihollisten viekkaudet, ja aina saattoi hänen rohkea mielensä menestykselliseen päätökseen suunnitelmat, jotka hän oli tehnyt poikastensa parhaaksi.

Vastasyntynyt arosusi on muodoton, jätetön, horjuva ja — jokaiselle paitsi emälleen — perin vastenmielinen olento. Mutta kun sen silmät ovat auenneet ja jalat kehittyneet, kun pieni susi on oppinut leikkimään auringossa veikkojensa kanssa tahi kuulemaan emänsä ystävällisen kutsun, kun tämä tuo hänelle ruuaksi pyydettyä saalista, silloin tulee nuoresta arosudesta mitä herttaisin, viekkain pikku veitikka mailmassa. Ja kun Titon jälkeläiset olivat tulleet tälle asteelle, silloin ei tarvittu enää äidin kirkastavaa rakkautta, jotta he näyttäisivät hyvin herttaisilta olennoilta.

Nyt oltiin kesän kynnyksellä, pennut alkoivat syödä lihaa, ja Titon täytyi, jonkunverran Satulaselän avustamana, ahkerasti liikkuskella, tyydyttääkseen omat ja poikastensa tarpeet. Monasti toi hän niille arokoiran, toisinaan taas palasi hän kotiin suu kirjavana aro-oravista ja hiiristä. Ja silloin tällöin onnistui hänen saada pienokaisilleen suuri jänis.

Juhla-aterian päätyttyä ne tavallisesti loikoilivat hetken aikaa auringon paisteessa. Tito nousi etuvartijaksi erälle kummulle ja antoi terävän katseensa kiidellä yli maitten ja kautta ilmojen, jottei jokin vaarallinen vihollinen vain löytäisi heidän onnenlaaksoaan. Ja iloiset pennut olivat kippasella tai ajoivat perhosia takaa tai painiskelivat aivan hurjasti keskenään tai repivät ja tempoivat luita ja sulkia, joita oli siellä täällä kodin edustalla. Yksi heistä, vähimmin kehittynyt — sillä tavallisesti on yksi sellainen joukossa — seisoskeli lähellä äitiä ja kiipesi sen selälle tai nyki sitä hännästä. Näin heidän leikkiessään, tarjoutui silmälle herttainen kuva, ja painiskeleva ryhmä näytti olevan kaiken keskuksena. Lähemmin

tarkastaessa olisi kuitenkin katsojan silmä viivähtänyt äitiä katselemaan, mitenkä se seiso vartiopaikallaan levollisena, valppaana, huolehtivana, mutta ennen kaikkea äidillisen lempeänä. Hän oli niin ylpeä ja onnellinen. Hän vartioi jälkeläisiään rakastaen heitä sydämessään hiljaisesti, kunnes oli aika mennä kotiin tai kunnes jokin vaaran merkki näyttäytyi. Silloin antoi hän hiljaisella ulinalla varoituksen. Ja silmänräpäyksessä olivat kaikki näkymättömissä. Äiti varustautui sitten ottamaan vaaraa vastaan tai johtamaan sen harhaan tai meni uudestaan pyydystelylle.

IX.

Susi-Jaakolla oli mielessä erilaisia suunnitelmia siitä, miten hän saavuttaisi onnensa, mutta hän hylkäsi yhden toisensa perästä heti kun huomasi, että siinä pitäisi tehdä työtä. Sitten hän uskoi löytävänsä pelastuksensa siipikarjanhoidosta. Hän kuvaili asian mielessään sellaiseksi, että siipikarja hoitaa itse itsensä. Ja liikoja yksityisseikkoja ajattelematta, käytti Jaakko satunnaisen pienen dollarisadon ostaakseen tusinan verran kalkkunoita toteuttaakseen viimeisen suunnitelmansa. Kalkkunat suljettiin karsinaan Jaakon mökissä, joten ne näyttivät olevan turvassa hyökkäyksiltä. Muutamia päiviä huvittivat ne suuresti häntä ja hän hoiti niitä todella liiankin hyvin. Mutta jo kolmantena päivänä oli uutuuden viehäytys hävinnyt, ja Jaakolla oli enää aivan vähän intoa siipikarjafarmiinsa, lopulta tämäkin vähä loppui. Ensinnäkin oli hän pian tilaisuudessa olemaan mukana juhlassa etäisessä kaupungissa, ja samalla valtasi hänet entinen halu viettää vapaat hetkensä jyrkän teiden partaalla. Samoin heräsivät hänessä eloon houkuttelevat muistot siitä vierasystävyydestä, jota hän tavallisesti sai nauttia toisten karjankasvattajien luona. Kalkkunaraukoilla ei ollut enää pienintäkään hoitoa, vaan saivat itse pitää huolta siitä, miten pääsivät ruokaan käsiksi. Ja joka kerta, kun Jaakko oltuaan pari päivää poissa, palasi hyvin vähän puoleensa vetävään mökkiinsä, huomasi hän, että lintujen luku oli tullut pienemmäksi, kunnes lopulta ainoastaan vanha kukko jäi jäljelle.

Oikeastaan Jaakko välitti vähän vahingosta, mutta hän oli raivoissaan varkaalle.

Samaan aikaan oli Jaakko otettu piirin sudenpyytäjäksi. Hänelle annettiin myrkkyyä, ansoja ja hevosia, ja hänellä oli metsästysoikeus määrättyillä susiarioilla. Luotettavalle miehelle olisi tämä asema tuottanut vielä monet lisäansiot, sillä karjanhoitajat eivät ole saureita, mutta Jaakkopa juuri ei ollut luotettava.

Kuten jokainen sudenpyytäjä tietää, esiintyvät hänen toimesaan vuodenaikojen mukaan aivan erilaiset puolensa. Talven lopulla ja kevään alussa eivät koirat aja naarassutta. Silloin nämä

kyllä jättävät koirassuden jäljet ja alkavat seurata naarasta, mutta saatuaan pakenevan kiinni, eivät säännöllisesti tee sille mitään pahaa. Elokuussa ja syyskuussa alkavat nuoret arosudet juoksenella yksin. Ja silloin voi ne helposti saada pyydyksillä tai myrkyllä. Noin kuukauden kuluttua ovat eloon jääneet oppineet paremmin säilymään vahingoilta, mutta kesän alussa ovat, kuten jokainen sudenpyytäjä tietää, vuorien luolat täynnä pieniä susia. Jokaisessa luolassa on niitä viidestä viiteentoista asti. Ja muuta vaikeutta ei ole silloin voitettavana kuin löytää nämä sudenpentujen olinpaikat.

Eräs tapa löytää luolat on sellainen, että ollaan tähystelemässä jollakin korkealla kallion kielekkeellä, kunnes nähdään joku arosusi, joka kantaa pennuilleen ruokaa. Koska näin susia pyydetäessä jää aikaa toimeentomaan loikoilemiseen, niin sopi se Jaakolle erinomaisesti. Näin kulutti hän, mukanaan piirin puolesta hevonen ja kenttäkiikari, viikon toisensa perästä etsiessään sudenluolia. Hän kävi pitkälleen johonkin paikkaan, mistä hän silloin tällöin mukavasti tarkasteli ympäristöä, jos hiljaa makaaminen tuntui hänestä pitkälliseltä.

Mutta arosudet olivat oppineet karttamaan avonaisia paikkoja, ja valitsivat tavallisesti suojaavia notkelmia paluutiekseen. Aina ei tätä tietysti voinut tehdä, ja niinpä Jaakko eräänä päivänä ollessaan tekemässä vartijan päivätyötään Kaniniluolasta länteen, huomasi kiikarillaan tumman pilkun, joka aivan arastelematta liikkui eteenpäin erään kummun rinteellä. Se oli harmaa, ja Jaakko tiesi, että tämä oli varma merkki arosudesta. Jos se olisi ollut harmaasusi, niin olisi se ollut toisennäköinen: häntä koholla. Kettu olisi tarjonnut nähtäväksi kuvan, jolle olisivat olleet ominaisia piirteitä pitkät korvat, pitkä häntä ja kellertävä väri. Ja hirven taas olisi kyllä tuntenut.

Tummasta varjosta, jonka etupuoli oli alaspäin, saattoi päätätä että se kantoi jotain suussaan — nähtävästi asuntoon, siis luolaan, joka oli täynnä pentuja.

Tarkkaan painoi Jaakko mieleensä tämän paikan ja palasi siten seuraavana päivänä lähemmin tarkastelemaan asiaa. Mutta tällä kertaa valitsi hän tähystelypaikakseen korkealle pistävän kallionhuipun aivan lähellä sitä paikkaa, missä hän oli nähnyt arosuden kantavan saalistaan. Seuraava päivä kului kuitenkin ilman että hän huomasi mitään erikoista. Mutta sitä seuraavana hän näki tumman arosuden — se oli meidän vanha tuttavamme Satulaselkä —, joka kantoi suurta lintua. Kiikarin avulla Jaakko voi päätätä, että lintu oli kalkkuna. Silloin tiesi hän heti, että hänen siipikarjapihansa oli aivan tyhjä. Samalla selvisi hänelle, minne nuo yhdeksän ennen varastettua olivat joutuneet, ja hän vannoni hirveästi kostavansa, jos hän löytäisi luolan. Hän seurasi katseellaan Satulaselkää niin pitkälle kuin voi, ainoastaan pienen matkaa, ja laskeutui sitten maahan koettaakseen seurata jälkiä edel-

leen. Mutta hän ei löytänyt mitään tunnettavia merkkejä eikä sattumalta tullut siihen pieneen notkelmaan, joka oli Titon pentujen leikkipaikkana.

Sillä välin oli Satulaselkä jo tullut sinne ja päästi hiljaisen kutsuvan äänen, joka aina lumosi maasta esille yhdeksän vallatonta, villiä olentoa. Sikin sokin hyökkäsivät ne hurjasti kalkkunan kimpuun ja repivät ja kiskoivat sitä, kunnes se oli aivan siekaleina. Jokainen, joka sai irti palansa, juoksi syrjään ja alkoi hiljaa aterioimisensa, mutta otti heti kaikki suuhunsa, jos joku toinen tuli häntä liian lähelle, ja ulvoi ohuella äänellään. Samalla tuli ruskeanvalkoinen kiilto silmiin, kun asianomainen koetti yhä pitää tunkeilijaa silmällä. Ne, jotka saivat pehmeimmät palat kukosta, olivat hyvil-lään. Mutta toisten täytyi panna kaikki voimansa liikkeelle käydessään käsiksi vanhan eläimen luurankoon, ja siinä syntyi äkäinen tappelu. He kiskoivat ja työnsivät sitä milloin minnekin, repäsivät välistä palasen irti ja olivat näin vain toistensa tiellä syödessä, kunnes Tito puuttui asiaan ja jakoi kolmeen, neljään palaseen. Nyt meni jokainen palkintoineen tiehensä, piti käpälänsä sen päällä, kalusi luutaan ja maiskutteli huuliaan, työnsi päänsä alaspäin sivulle, saadakseen taaimmaiset hampaat käytäntöön. Sillä välin ryömi sivussa ollut äidin hemmokka luolaan, kiskoen riemuiten mukaan osaansa, — kalkkunan sievää päätä ja kaulaa.

X.

Jaakosta tuntui, että arosusi, joka oli varastanut häneltä kalkkunat, oli tehnyt hänelle katkeraa vääryyttä, jopa aivan tuhonnut hänen taloudellisen asemansa. Hän uhkasi kiskoa nahkan pennuilta elävältä, jos hän ne löytäisi. Hänen ei ollut onnistunut seurata Satulaselän jälkiä, ja hänen oli turha etsiä luolaa, mutta — hän oli varustautunut kaikkeen. Sen varalle, että hän löytäisi luolan, oli hän ottanut kirveen ja lapion mukaan, vastakkaisessa tapauksessa aikoi hän päästä päämääräänsä elävän valkoisen kanan avulla, joka hänellä oli mukanaan.

Tämän kanan vei hän nyt avonaiselle paikalle aivan lähelle sitä paikkaa, missä hän oli nähnyt Satulaselän. Siellä satoi hän kanan puupalaseen, jota se töin tuskin jaksoi kiskoa perässään. Sitten asettui hän mukavasti eräälle tähystelypaikalle lähitteille ja paneutui pitkäkseen odottamaan. Tietysti juoksi kana niin pitkälle kuin nuora salli, ja makasi maassa neuvotonna lyöden siipiään. Jo liikahti puu vähäsen, niin ettei nuora enää ollut niin tiukalla. Kana kääntyi sattumalta toisaalle ja seisoi hetkisen katsellakseen ympärilleen.

Hitaasti kului päivä, Jaakko oikoili itseään mukavasti peitteel-lään. Iltapuoleen kulki Tito, joka meni arolle, siitä ohi. Tämä ei

ollut ihmeellistä, sillä luola ei ollut kilometrinkään päässä. Muitten muassa oli Tito oppinut seuraavan seikan: »Älä milloinkaan näytä itseäsi taivaanrantaan vasten!» Ennen tapasivat arosudet kulkea pitkin selänheitä, jotta voisivat tähystellä kummankin puolen. Mutta heidän kokemuksensa ihmisiin ja heidän pyssyihinsä nähdessä olivat opettaneet Titolle, että siten tarjoutuu varmaksi maalitytöksi. Senvuoksi teki hän periaatteekseen juosta jonkun verran kummun harjan alapuolella ja aina välillä vilkaista toisellekin puolelle.

Niin teki se tänä iltanakin mennessään hankkimaan iltaruokaa lapsilleen, ja sen terävä katse sattui valkoiseen kanaan, joka mieltömänä pyöri sinne tänne. Tito ei oikein tiennyt, minkä kanssa hän oli tekemisissä. Tämä oli jotakin uutta. Se näytti hyvältä saaliilta, mutta hän pelkäsi, että jokin vaara piili siinä. Hän kiersi koko paikan pitäen aina silmällä mahdollisimman täydellistä suojaa, sitte päätti hän pitää loitolla käpälänsä siitä, mitä se lienee ollutkin. Juostessaan edelleen, herätti hieno savu hänen huomionsa. Varoen meni hän sitä kohti ja erään kallionkielekkeen alta etäällä kanasta, löysi hän Jaakon leiripaikan. Siellä oli Jaakon vuode sekä hänen liekaan pantu hevosensa, ja kimmeltävällä tulella oli astia, josta virtasi ihmisasunnoista hyvin tuttu tuoksu — kahvintuoksu. Nämä varmat merkit ihmisten olosta tässä seudussa saivat hänet levottomaksi, mutta hän meni rauhallisena pyydystämishommiinsa ja pysyttäytyi aina mahdollisimman hyvästi suojassa, niin ettei Jaakko huomannut hänestä merkkiäkään.

Auringon laskiessa otti sudenpyytäjä syöttilintunsa pois, koska pöllöjä leijui joukottain ympärillä, ja meni takaisin leiripaikalleen.

XI.

Seuraavana päivänä pantiin kana taas syötiksi, ja myöhään saman päivän illalla juosta hölkötti Satulaselkä sen ohi. Heti kun se huomasi valkoisen kanan, pysähtyi se, seisoipa paikallaan pää sivulle päin kääntyneenä ja katseli. Sitten teki se kaaren päästäkseen alatuuleen ja tuli varovaisesti hiipien lähemmäksi, hyvin varovaisesti ja hämillään, kunnes sille pisti nenään tuoksu, joka herätti eloon muistot siitä paikasta, missä se oli löytänyt kalkkunat. Hädissään koetti kana juosta pakoon, mutta Satulaselkä hyökkäsi sen kimppuun ja iski siihen kiinni niin kiivaasti, että nuora katkesi. Sitten riensi susi saaliineen kotilaaksoon päin.

Jaakko oli nukahtanut, mutta kanan kirkuna herätti hänet, ja kun hän nousi pystyyn, näki hän vielä, miten Satulaselkä kantoi kanan leuoissaan. Heti kun ryöväri saaliineen oli hävinnyt näkyvistä, alkoi Jaakko seurata valkoisten höyhenien osoittamia jälkiä. Ensin oli tämä helppoa, sillä kanasta oli lähtenyt paljon

höyheniä, kun se epätoivoisesti rimpui vastaan. Mutta sitten, kun se jo riippui kuoliaaksi purtuna Satulaselän leuoissa, oli pudonnut ainoastaan vähän höyheniä paitsi pensastoissa. Mutta Jaakko seurasi jälkiä levollisena ja asiastaan varmana, sillä Satulaselkä oli kulkenut saaliseen suoraa päätä kotia päin pentujen luo. Ainoastaan pari kertaa oli Jaakko tietämätön, minne mennä, kun susi oli vähän muuttanut suuntaansa tahi oli mennyt avonaisen paikan yli. Mutta yksi ainoa höyhen riitti opastamaan viisikymmentä metriä. Ja kun päivän valo oli sammunut, ei Jaakko ollut enää kahdensadankaan metrin päässä luolasta, missä yhdeksän pikku sutta parillaan riemuitsi kovasti kanan kimpussa, jonka ne repivät palasiksi, ja ulisten syödessään puhkivat valkoisia höyheniä irti kuonostaan tahi kakistelivat niitä kurkustaan.

Jos tuuli olisi puhaltanut heistä päin Jaakkoon, niin olisi tuulenhenki voinut kuljettaa metsämiehelle joukon valkoisia sulkia tai ehkäpä tuoda hänen korviinsa pikku vekkulien iloisen melun, ja silloin olisi luola keksitty. Mutta onnetar tahtoi, että juuri sinä hetkenä illan tyyneys oli alkanut ja kaikki etäiset äänet hukkuiivat siihen rätinään, jonka Jaakko sai aikaan yrittäessään tunkeutua viimeisen tiheikön läpi.

Samaan aikaan suunnilleen palasi Tito kotiin mukanaan harakka, jota se oli väijynyt siepaten sen lopulta suuhunsa juuri kun tämä aikoi käydä aterioimaan kuolleen hevosen kylkiluiden välissä. Paluumatkalla osui Tito Jaakon jäljille. Nyt on jalkamies tässä seudussa jo sinänsä arveluttava ilmiö. Hän seurasi jälkiä jonkun matkaa nähdäkseen, minne ne veivät, ja tiesi sen pian hajustakin. Tito huomasi, että jäljet kulkivat suoraan luolalle. Nyt säikähtyi hän uudestaan, kätki pyytämänsä linnun ja seurasi miehen jälkiä. Hetken perästä kuuli Tito tämän murtautuvan pensaikon läpi ja näki nyt, miten suuri vaara todella uhkasi. Nopeasti ja äänettä riensi Tito pienessä kaaressa erämiehen ohi luolalle ja tavatessaan täällä pienet varomattomat irtolaisensa, päästi hän tavallisen kutsuhuutonsa, jott'eivät pojat olisi tulleet liian äänekkäiksi odottamatta hänet nähdessään. Mutta varmaan koski hänen sydämeensä huomattessaan, miten helposti luola nyt oli tunnettavissa ja löydettävissä ja samoin koko pieni laakso, kun kaikkialla oli kasottain valkoisia höyheniä kuin lunta. Silloin antoi hän vaaran tunnusmerkin, joka sai kaikki häviämään maan sisään. Ja näin vallitsi pienessä rotkossa hiljaisuus.

Koska nenä oli Titolle niin luotettava ja kestävä opas, niin ehkä hän ei pitänyt höyheniä niinkään petollisina. Mutta senverran oli hänellä nyt selvänä, että mies ja vielä sellainen, jonka hän entuudesta tunsu pahanilkiseksi, ja jonka haju aina ennusti hänelle onnettomuutta, että tämä mies seurasi jälkiä ja oli nyt aivan lähellä hänen lemmikkejään, saadakseen ne säälimättömään haltuunsa.

Voi sitä tuskaa äidinsydämelle, kun hän ajatteli kaikkea sitä, mitä jo aavisti. Mutta äidin rakkauden lämpö teki hänen älynsä kaksin kerroin suuremmaksi. Sittekin hän oli saanut pikkuväen turviin ja merkeillä saanut Satulaselän ymmärtämään levottomuutensa, palasi hän nopeasti miehen luo. Hän juoksi ristiin entisten jälkien poikki miehen etupuolitse, ajatellen omalla verrattain viisaalla tavallaan, että mies ei voisi seurata muuta kuin jalanhajua, aivan kuin hän itse oli tehnyt. Nyt tämä varmaankin seuraisi vereksemiä jälkiä, jotka hän juuri oli jättänyt jälkeensä, arveli Tito itsekseen. Hänelle ei juolahtanut mieleenkään, että päivän valon häviäminen muuttaisi asiaa. Sitten juoksi hän toiselle puolelle miestä ja ollakseen kaksinkerroin varma siitä, että häntä ruvettaisiin ajamaan takaa, päästi hän kurkustaan mitä äkäisimmän ulvahduksen, juuri niinkuin hän oli tehnyt tuonnoin houkutellakseen koirat jäljilleen:

Kar — vau — vau — ve — e — e — eh!

Tämän tehtyään seisoi Tito hiljaa. Sitten juoksi hän lähemmäksi ja uudisti huutonsa ja vielä paljon lähemmäksi ja haukkui vieläkin kerran, niin varma oli hän siitä, että pakottaisi erämiehen omille jäljilleen.

Tietysti ei Susi-Jaakko voinut enää nähdä vilaustakaan Titosta, sillä jo laskeutuivat varjot. Missään tapauksessa hän ei voinut nyt jatkaa metsästystä. Joskin hän yksityisseikkoihin nähden käsitti asiat aivan toisin kuin susiemo, niin olivat he pääasiassa lopullisesti kuitenkin samaa mieltä. Hän oli selvillä siitä, että sudenulvonta kuvasi huolestuneen äidin ääntä, joka koetti viekotella hänet pois. Tästä päätti hän, että poikasten täytyi olla aivan lähellä, ja hänen tehtävänään oli vain palata takaisin aamulla ja päättää tutkimuksensa. Senvuoksi hän ensi työkseen meni leiripaikalleen takaisin.

XII.

Satulaselkä luuli, että he olivat päässeet taistelussa voitolle. Hän oli varma asiastaan, sillä, arveli hän, haju jäljistä, joita mies oli seurannut, olisi seuraavana päivänä haihtunut. Mutta Titosta ei voitto tuntunut niin varmalta. Tuo kaksijalkainen peto oli ollut aivan heidän pienokaistensa kodin kynnyksellä. Työllä ja tuskalla oli hän johdettu harhaan, mutta ehkä tulisi hän takaisin.

Sudenpyytäjä juotti hevostaan ja pani sen taas liekaan, puhalsi tulen loimuamaan, keitti kahvia ja söi illallisensa. Sitten poltteli hän tupakkaa hetken aikaa ennen maatamenoaan ja ajatteli aina välillä pieniä tuuheakarvaisia nahkoja, jotka hän toivoi saavansa seuraavana aamuna.

Juuri kun hän aikoi kääriytyä vaippaansa, kuuli hän etäältä pimeästä arosusien iltalaulun, uhkaavan ulvonnin monesta kur-

kusta. Ivallisesti irvistellen sanoi Jaakko tämän kuullessaan: »Vielä te kuulutte minulle aikanaan. Ulvokaa vain kylleksenne! Huomen aamulla varhain näemme toisemme uudestaan!»

Tämä oli arosusien tavallinen leiriulvonta. Ja sittenkun se aikansa oli kajahdellut, vallitsi taas kaikkialla kuolonhiljaisuus. Jaakko unohti sen pian vaivuttuaan uneen.

Ulvonta oli Titon ja Satulaselän eikä se ollut pelkkää äänen kaikua. Sillä oli varma tarkoituksensa, tahdottiin nimittäin varmasti saada tietää, oliko vihollisella koiria mukanaan. Ja kun ei kuulunut haukkumista vastaukseksi, niin tiesi Tito, ettei koiria ollut.

Sitten odotteli Tito noin tunnin verran, kunnes leimahteleva tuli oli sammunut ja ainoa elävän ääni leiripaikan tienoilta oli ruohoa nyhtävän hevosen. Tito ryömi hiljaa lähemmäksi, niin hiljaa, että hevonen huomasi sen vasta, kun se oli kuuden metrin päässä. Silloin nykäsi hevonen köyttä, niin että jännitetty köysi heilahti ilmaan. Tito eteni rauhallisesti, aukaisi syvän kitansa, sieppasi köyden suuhunsa, melkein korviin asti suurten kulmahampaitten taa ja pureskeli näillä köyttä kuin terävillä saksilla. Säikeet irtautuivat nopeasti ja viimeiset niistä katkesivat itsestään, kun hevonen tempoi köyttä kaikin voimin. Nyt oli eläin vapaa. Erikoisen huolestunut ei hevonen muuten ollut, sillä se tunsu hyvin arosuden tuoksun. Se teki kolme hyppäystä, asteli muutaman askeleen ja jäi sitten seisomaan.

Nukkuja heräsi kumeeaan ääneen, mikä syntyi kavioitten iskuista kovaa aroa vasten. Hän katsahti ympärilleen, mutta kun hän näki hevosen tahi oikeastaan sen himmeät ääriviivat rauhallisesti paikoillaan, käänsi hän kylkeä ja nukahti uudelleen luullen, että kaikki oli kunnossa.

Tito oli sillä välin hiipinyt pois, mutta palasi kuin varjo takaisin, asteli nukkujan ympäri, ryömi hiiltyneelle nuotiolle, nuuski kahvia ja ihmetteli tinakannua. Satulaselkä taas puolestaan tutki pannua, joka oli täynnä »leirikorppuja», ja likasi lopuksi sitten kummankin. Matalalla pensaassa riippuivat ohjakset. Tietämättä, mitä ne olivat, pureskelivat arosudet ne onnekseen palasiksi. Sitten ottivat ne säkit, joissa Jaakko säilytti rasvaa ja jauhoja, kantoivat nämä kauaksi syrjään ja kaivoivat hiekkaan.

Tehtyään mahdollisimman paljon pahaa, lähti Tito tovereineen erästä metsäistä rotkoa kohden, joka oli useamman kilometrin päässä. Täällä oli kolo, jonka ensiksi oli tehnyt muuan kirjava orava. Mutta eri eläimet olivat sitä laajentaneet, muiitten muassa kettu, joka oli yrittänyt kaivaa esille sen ensimmäiset asukkaat. Tito pysähtyi ja päätti valita tämän, tarkastettuaan useita muitakin samanlaisia paikkoja. Sitten alkoi se kaivaa. Satulaselkä oli seurannut Tittoa käsittämättä täydelleen tämän aikomusta, kunnes hän näki, mitä tämä teki. Kun sitten Tito tuli ulos kolosta

väsyneenä kaivamisesta, ryömi Satulaselkä tilalle, ja nuuskittuaan sieltä täältä, jatkoi työtä, viskeli nimittäin multaa pois takajaloiltaan. Kun sitä oli kasaantunut koko joukko hänen taakseen, tuli hän kolosta esille ja työnsi mullan vielä loitommaksi.

Ja niin tekivät he työtä tuntimäärin päästämättä ääntäkään, mutta kyllin hyvin he tajusivat mielessään kajastavan päämäärän jo auttoivat toisiaan työssä. Kun sitten aamu valkeni, oli heillä luola valmiina, joka siinä tapauksessa, että heidän täytyi muuttaa suojaa, tyydytti heidän tarpeitaan, joskaan ei likimainkaan vetänyt vertoja heidän nykyiselle asunnolleen ruohikkolaaksossa.

XIII.

Vasta vähän ennen auringonnousua heräsi Susi-Jaakko. Aro-ihmiselle synnynnäisellä vaistolla vilkasi hän ensimmäiseksi hevoseensa. Se oli poissa. Mitä laiva on merimiehelle; siipi linnulle ja raha kauppiaille, sitä aronasukkaalle hänen hevoseensa. Ilman hevosta hän on avuton, siipirikko, kaikkeen kykenemätön. Ihmiselle on suurin maallinen kauhu joutua jalkamieheksi arolla. Eipä Jaakkokaan voinut karkottaa luotaan tätä ajatusta. Ennenkuin hänen hidas ajatuskykynsä oli kuitenkin käsittänyt onnetonta kohtaloaan koko suuruudessaan, huomasi hän tamman, joka yhä loittoni leiripaikasta syöden etäällä rauhallisesti ruohoa. Tarkemmin katseltuaan näki hän, mitenkä hevonen veti köyttä perässään. Jos hevonen olisi ollut ilman köyttä, niin olisi Jaakko hyvin tien-nyt, ettei hänellä olisi ollut vähintäkään toivoa saada sitä taas kiinni. Mutta kun köysi laahasi hevosen perässä, niin oli hänellä hyvät toiveet saada se uudelleen käsiinsä. Silloin voi hän myöskin löytää luolan ja tyydyttää mielensä pikku susilla. Näin tuumien lähti Jaakko tavoittelemaan hevostaan.

Tuskinpa lienee mikään tuskallisempaa kuin se, että on juuri saamaisillaan karanneen hevoseensa kiinni, mutta ei kuitenkaan saa. Miten Jaakko yrittikin, niin ei hän päässyt kyllin lähelle tarttuakseen lyhyeseen köydenpätkään. Hevonen kuljetti häntä yhä kauemmaksi ja kauemmaksi, kunnes he molemmat olivat taas kotimatalla.

Nyt oli Jaakko joka tapauksessa jalkamies, ja kun ei hän tien-nyt parempaa suunnitelmaa, niin seurasi hän hevosta Ranch'iin päin takaisin.

Mutta kun he olivat näin kulkeneet noin kaksitoista kilometriä, onnistui Jaakko saamaan nuorasta kiinni. Nyt ajoi hän satuloi-mattoman hevoseensa selässä jäljellä olevat viisi kilometriä Ranch'iin viidessätoista minuutissa. Kauan pidätetyn kiukkunsa purki hän julmasti hevoselleen, jota hän räökkäsi piikkisillä vitsoilla. Tietysti

ei tästä koitunut mitään hyvää, mutta, raaka mies kun oli, ei hän tahtonut kieltäytyä tästä hyvityksestä.

Ranch'issa sai Jaakko kunnollisen aterian. Hän lainasi satulan ja sekarotuisen koiran, jolla oli hyvä vainu, ja ratsasti myöhään iltapäivällä takaisin löytääkseen lopullisesti luolan. Jos hän olisi tietänyt, missä se oli, niin olisi hän voinut löytää sinne ilmankin tuota piskiä, sillä hän ei ollut, kuten jo mainittiin, siitä etäällä, alkaessaan taas seurata höyhenten jälkiä siitä kohden, missä oli ne jättänyt. Kuljettuaan tuskin sataa metriä, nousi hän erään kummun harjalle. Ja kun hän oli astunut sen yli, näki hän melkein edessään arosuden, joka kantoi suussaan suurta kaninia. Se hypäsi juuri silloin, kun Jaakko laukasi revolverinsa. Samassa alkoi koira vimmatusti haukkua ja hyökkäsi pakolaisen jälkeen. Jaakko sillä välin paukutteli kerran toisensa perästä osaamatta kuitenkaan, ja ihmetteli kovasti, ettei naarassusi — mikä se ilmeisesti oli — pudottanut kaninia, vaikka se varmaan juoksi pakoon kuoleman tuskissa hurjasti haukkuvan koiran tieltä. Jaakko seurasi niin pitkälle, kuin voi, ja ampui joka tilaisuuden sattuessa sutta kohti, mutta osaamatta. Kun molemmat eläimet olivat kadonneet louhikkoon, jätti hän koiran oman onnensa nojaan ja palasi takaisin luolalle, joka nyt oli kyllin paljastettuna. Pennut olivat vielä siellä, sen hän tiesi. Olihan hän vastikään nähnyt emän tuovan niille kaninia?

Hän teki työtä koko päivän kuokalla ja lapiolla. Ei puuttunut merkkejä siitä, että luolassa vielä asuttiin. Tämä rohkaisi häntä ja hän kaivoi edelleen. Raadettuaan useita tunteja niin ankarasti, että tuskin milloinkaan niin oli tehnyt, pääsi hän loppujen lopulta luolan perukkaan — mutta tapasi sen tyhjänä. Kiroiltuaan ensin raivoissaan kovaa kohtaloaan, veti hän käsiinsä tukevat käsineet ja kopeloi sieltä täältä sudenpesän mylleröityä pohjaa. Hän tunsi käteensä jotain kovaa ja veti sen esille: se oli hänen oman kopean kalkkunakukkonsa pää ja kaula, ja siinä kaikki, mikä tuli hänen osakseen monista vaivoistaan.

XIV.

Tito ei ollut toimetonna ollut sillä aikaa, kun hänen vihollisensa oli kippasilla hevosensa kanssa. Oli aivan yhdentekevää, mitä Satulaselkä aikoi tehdä, Tito ei antanut itseään lumota. Kun uusi luola oli kunnossa, juosta lönkötti hän takaisin tuohon pieneen laaksoon, joka oli nyt koristettu valkoisilla höyhenillä. Ensimmäinen pentu, jonka hän tapasi luolan suussa, oli paksupäinen veitikka, joka oli hyvin hänen itsensä näköinen. Hän kävi sitä niskasta kiinni ja juoksi takaisin uudelle luolalle, jonne oli noin kolme kilometriä. Tämän tästä täytyi hänen laskea maahan pieno-

kaisensa, jotta se sai vähän hengittäää. Näin sitä mentiin hitaasti eteenpäin, ja pikku susien kuljetukseen kului koko päivä, sillä Satulaselkä ei saanut kantaa yhtään, luultavasti senvuoksi, että hän kävi kiinni liian kovasti.

Suurimmasta ja älykkäämmästä hän oli alkanut ja kantanut kaikki yksitellen, kunnes myöhään iltapäivällä oli vain tuo pieni onneton olento jälellä. Näin oli Tito ollut kovassa kaivuutyössä koko yön ja lisäksi juossut päivällä kuudettakymmentä kilometriä sekä päälliseksi puolet matkasta raskas pentu suussa. Mutta hänellä ei ollut aikaa lepoon. Juuri tuli hän luolasta kantaen nuorinta suussaan. Silloinpa pistäysi laakson laidasta esiin tuo sekarotuinen ja tämän kintereillä Susi-Jaakko.

Eteenpäin kiiti Tito päästämättä irti pienoistaan, ja hänen takanaan ärhenteli koira.

Kolmasti pamahti revolveri.

Mutta ei yksikään laukaus sattunut. Sitten kulki hurja ajo kukkulan harjan yli, minne revolveri ei tehonnut, ja kiireesti tasaisen aukeaman poikki, edellä väsynyt emäsusi pienokaisineen, perässä paksu, äkäinen koira, mahdollisimman pitkin loikkauksin. Jos Tito olisi ollut reipas ja vapaa, niin olisi se pian jättänyt jälkeensä kömpelön piskin, joka hurjasti haukkuen ajoi sitä takaa ja kilpajuoksussa pikemmin voitti kuin hävisi. Mutta nyt tulivat he taas aukealle, ja metsämies, joka kaukana takana koetti pysyä kintereillä, huomasi heidät ja laukasi taaskin revolverinsa, mutta sai vain hiekan pölähtämään. Ampuminen pakotti Titon kuitenkin juoksemaan ristiin rastiin, ja näin menetti hän aikaa, mutta koiraa tämä ainoastaan kiihotti. Metsämies näki, mitenkä arosusi, hänen vanha tuttavansa »töpöhäntä», yhä vain kantoi suussaan kaninia, niinkuin hän luuli, viedäkseen sen pennuilleen. »Miksi ei se pudota maahan taakkaansa, kun pakenee kovassa hädässä?» Mutta uupumatta juoksi se edelleen ja kantoi uljaasti kuormaansa. Mies sen sijaan kiroili, kun ei ollut ottanut hevosta mukaansa, mutta piski kiiti tosissaan enää ainoastaan kymmenen metrin päässä sudesta. Silloin ammotti äkkiä Titon edessä pieni kuilu. Väsyneenä ja pentu taakkanaan, ei se tohtinut hypätä, vaan teki mieluummin pienen kaaren. Mutta koira oli vielä voimissaan, se hypäsi helposti yli, ja äiti raukka oli menettänyt vielä puolet välimatkasta. Siitä huolimatta juoksi se levähtämättä ja koetti pitää pentuaan niin korkealla, etteivät orjantappurapensaat raapisi sitä. Näin tuli se liaksi puristaneeksi avutonta pienokaista, niin että tämä oli tukehtua äidin suussa. Sen täytyi joko laskea pentu maahan tai kuristaa se kuoliaaksi. Tämä paino suussaan ei se missään tapauksessa voinut enää päästä takaa-ajajan kynsistä. Hän koetti huutaa apua, mutta pentu salpasi äänen. Ja kun hän hellitti leukojaan pidelläkseen vähän varovaisemmin pentuaan, putosi tämä suusta ruohikkoon — säälimättömän koiran käsiin. Tito oli paljon

pienempi kuin koira. Tavallisissa oloissa olisi se varmaankin pelännyt koiraa, mutta ainoastaan pienokainen oli nyt sen mielessä. Ja kun tuo raaka olento syöksyi esiin repiäkseen pennun palasiksi, meni Tito avuksi ja jäi seisomaan koiran vastassa karvat pystyssä ja hampaat irvissä, ilmeisesti oli se päättänyt pelastaa pienosen hinnalla millä tahansa. Koira ei ollut erikoisen rohkea, se luotti vain suurempaan kokoonsa ja jäljessä tulevaan mieheen. Mutta mies oli etäällä. Ja kun sen ensimmäinen hyökkäys pikku suden kimppuun, joka koetti piiloutua ruohoon, torjuttiin, epäili piski hetkisen, ja silloin alkoi Tito huutaa pitkäveteisesti apua:

Jop — jop — jah — jah — h — hh

Jop — jop — jah — jah — h — hh,

niin että kallionseinät vastasivat ympärillä, ja Jaakko ei tiennyt, mistä haukku tuli. Mutta olipa toinen, joka sen kuuli ja tiesi, mistä kaiku oli kotoisin. Koira sai uudelleen rohkeutta kuullessaan etäältä jotakin huudon tapaista. Taaskin hyppäsi se pikku suden kimppuun, mutta tälläkin kertaa torjui äiti hyökkäyksen ruumillaan, ja nyt iskivät he toisiinsa kiinni taistellen elämästä ja kuolemasta. »Voi, tulisipa nyt Satulaselkä!» Mutta ei ketään kuulunut, ja Titolle ei tarjoutunut enää tilaisuutta avunhuutoon. Sylipainissa on painavuus kaikki kaikessa. Niinpä joutui Tito pian tantereeseen, se kyllä taisteli urheasti loppuun asti, mutta oli ilmeisesti alakynnessä. Mutta koiran rohkeus kasvoi voiton toivosta, ja nyt pinnisti se kaikki voimansa saadakseen painin ratkaisuksi ja lopettaakseen sitte samalla avuttoman pennunkin päivät. Koira ei kuullut eikä nähnyt mitään muuta ennenkuin äkkiä läheisestä pensaasta vilahti esille jotakin harmaata, joka silmänräpäyksessä viskasi meluavan kerskurin syrjään revityin olkapäin. Tämä uusi vastustaja oli melkein yhtä suuri kuin koira. Yks' kaks' hyökkäsi tämä, Satulaselkä, vielä kerran koiran kimppuun. Tito reipastui taas, ja molemmat iskivät nyt piskiä kiinni. Heti hävisi lihakkaalta rohkeus, kun se huomasi, millä kannalla asiat olivat. Ja nyt se vain pyrki ehein nahoin erilleen molemmista pelottavista vastustajistaan, Satulaselästä, joka oli nopea liikkeissään kuin tuuliaispää, ja Titosta, joka taisteli lemmikkinsä hengen puolesta. Ainoastaan kaksikymmentä hyppäystä ennätti se ottamaan ja etäiseltä isännältään se ei voinut enää toivoa apua. Niinpä purtiin se kuoliaaksi itse noin viidentoista metrin päässä pikku sudesta, jonka se olisi halunnut repiä palasiksi.

Tito nosti maasta pelastuneen pentunsa, juoksi pois niin nopeasti, kuin kiihkeästä taistelusta uupuneet voimansa sallivat. Näin tulivat he vastalaitetulle luolalle. Siellä oli perhekunta taas onnellisena koolla, kaukana Susi-Jaakosta ja hänen kaltaisistaan.

Siellä elivät he rauhassa kunnes äidin kasvatus oli päättynyt, ja jokainen noista yhdeksästä oli varttunut suureksi sekä oli omakseen itselleen ei ainoastaan ne vanhat vaistot, jotka entinen aro-

elämä oli kypsyttännyt, vaan myöskin ne uudet kokemukset, jotka olivat tulleet äidin henkiseksi omaisuudeksi hänen nuoruudessaan ja myöhemmin taisteluisaan ahdistavia ihmisiä ja eläimiä vastaan.

Hävinneet ovat puhvelilaumat pyssyjen kaatamana saaliina. Melkein samoin on antilopien laita, koiria ja lyijyä varattiin heitä varten liiaksi. Kuin lumi, ovat aavikkojen entiset asukkaat uusissa oloissa haihtuneet mailmasta. Mutta ei ole peljättävissä, että arosudet kuolisivat sukupuuttoon. Niiden ilta- ja aamulaulut kajah-televat yhä edelleen läntisten aroseutujen louhikoista kuten entisinä aikoina, jolloin metsänriistaa vilisi siellä kaikkialla. Ne ovat päässeet perille ansojen ja myrkkypalojen kohtalokkaista salaisuuksista, ne tietävät, miten paraiten pääsee metsämiehen ja koiran kynsistä, niitten viekkaus kasvaa kilvan metsämiesten viekkauden kanssa. Ne ovat oppineet menestyksellä elämään maassa, joka on täynnä ihmiskäden tuotteita, siis huolimatta pahimmasta, mitä ihminen niille voi tehdä. Ja Tito oli juuri se, joka opetti tämän kaiken suvulleen.

Mailta ja meriltä

Seikkailuja, kertomuksia, kuvauksia nuorisolle

Toimittanut

TEUVO PAKKALA.

Suomen nuorisolle halpaa, mutta hyvää ja arvokasta sekä mieltäkiinnittävää lukemista

Jännittäviä, seikkailurikkaita kirjoja lukevat kaikki pojat ja tytöt mielellään, eikä siitä ole muuta kuin hyvää sanottavana, sillä ovat-han taiteelliset ja hyväsisältöiset seikkailukirjat suuressa määrin omiansa herättämään lukuhaluja, muodostamaan makua ja luomaan mielikuvitusta. Mutta aivan halpahintaisia tämäntapaisia kirjoja ei toistaiseksi ole ollut tarjolla. Tätä kelpollisten, halpahintaisten nuorisokirjojen usein valitettua puutetta poistaaksemme olemme alkaneet julkaista kirjasarjaa „Mailta ja meriltä“, jonka toimittaja on kirjailija Teuvo Pakkala. Sarjassa julkaistaan etevimpien ker-tojain tuotteita. Kukin vihko on itsenäinen kirja ja maksaa ainoas-taan 25 penniä.

Sarjan ensimmäiset kirjat ovat:

- N:o 1. **Karkuri**, kirjoittanut *Fr. Gerstäcker*. Hinta 25 p.
N:o 2. **Taistelu paalumajalla**, kirjoittanut *Ch. Sealsfield*. Hinta 25 p.
N:o 3. **Aamukellot**, kirjoittanut *Adolf Schmitthenner*. Hinta 25 p.
N:o 4. **Kylmä sydän**, kirjoittanut *Wilhelm Hauff*. Hinta 25 p.
N:o 5. **Ksi Ksin luolan ihmelukko**, kirjoittanut *Gustav Schwab*.
Hinta 25 p.
N:o 6. **Ihmeitten maassa**. Kreikkalaisia satuja. Kuvitettu. Hinta
25 p.
N:o 7. **Tito**, Kertomus arosudesta, kirjoittanut *E. Seton-Tompson*.
Hinta 25 p.
N:o 8. **Musta kaleerilaiva**. Hinta 25 p.
N:o 9—11. **Nansenin pohjoisnapamatkalta**. N:o 9. Laivalla napa-
meritse. 25 p. N:o 10. Suksilla ja kajakilla. 25 p.
N:o 11. Talvea saarella nimettömällä. 25 p.

**Kustannusosakeyhtiö Otava,
Helsingissä.**